

Afgiftekantoor Brussel X

B A R E E L

Dossier migranten en demografie

Oktober 1992,
jaargang 13 nummer 51
Bareel is een driemaandelijks
tijdschrift over migranten,
uitgegeven door het Vlaams
Centrum Integratie Migranten
v.u. Emiel Vervliet,
Dieseghemlei 104,
2640 Mortsel

Inhoud blz

Editoriaal	2
Maastricht en de migranten	3
Het integratiebeleid in de Franse Gemeenschap	5
Provinciaal centrum voor Interculturele Vorming	7

Dossier Migranten

en demografie 9-24

Recente cijfers	9
Cijfers en concepten in het minderhedendebat	15
De Nieuwe Belgen	18
Turkse vrouwen geëmancipeerder dan wij denken !	19
Hulpverlening aan oudere alloctonen	23

Duitsland	25
Die vreemde is verkozen	27
Verdwenen Belgen	30
Documentatie	31
Aangekondigd	32

De redactie

Emiel Vervliet, Els Van den Buys, Eliane Peytier, Marc Laquière, Francine Moonen, Els Maton, Mark Maes, Christel Grieten, Luk Deschamps, Franco De Gregorio, Mohamed Chakkar, Frank Caestecker, Frieda Bex.

Werken nog mee aan, dit nummer

Thérèse Mangot, Ingrid Vanhoren, Ruth Stockx,

Eindredactie en lay-out

Frieda Bex

Foto's

Lut Mathys, Paul Van Wouwe, KSJ-KSA-VKSI, Francine Moonen

Druk

De Wrikker, Patriottenstraat 29, Berchem

Redactie en administratie

Bareel, Rogierlaan 58, 1030 Brussel
tel 02/245.70.50
fax 02/245.71.35

Abonnement

Per jaargang, door overschrijving van 300 Bfr op rek.nr. 001-0967311-06 van VCIM vzw, 1030 Brussel.
Prijs voor een los nummer 95 Bfr, inclusief verzending

Editoriaal

Als deze Bareel bij u in de bus valt, zal het lot van het verdrag van Maastricht (officieel: het Verdrag betreffende de Europese Unie) al wat duidelijker zijn. Nadat de Denen het op 2 juni met een nipte meerderheid van 50,7% afwezen, werd het op 16 juni door 69% van de Ieren goedgekeurd. De uitslag van het Franse referendum moet de beslissing brengen.

De mogelijkheid dat Maastricht er niet komt, doet vele politici huiveren. Maar misschien moet men de zaken met wat meer nuchterheid bekijken: zelfs zonder Maastricht blijven het Verdrag van Rome en de interne markt van Europa 1992 bestaan. De vooruitgang op de weg naar de Europese integratie wordt in dat geval afgeremd, maar het is niet het einde van Europa.

Het Deense Nej werd door de meeste commentatoren geïnterpreteerd als een weigering om de eigen nationale waarden en geplogenheden op te geven. Daardoor werd volgende vraag wel heel actueel: wat hebben de heren in Maastricht feitelijk beslist?

Als Maastricht één ding geleerd heeft, dan is het wel dat de Europese politieke besluitvorming ondoorzichtig en zelfs voor de geïnteresseerde leek moeilijk te volgen is. Die ondoorzichtigheid en geheimdoenerij is trouwens nog groter bij alles wat met immigratie- en asielbeleid te maken heeft. Maastricht zou een belangrijke stap naar politieke eenmaking kunnen zijn. Cruciaal is de oprichting van een economische en monetaire unie met een eenheidsmarkt. Daarnaast komt er een gezamenlijk buitenlands en veiligheidsbeleid en wordt het Europees burgerschap ingevoerd: burgers van andere EG-landen krijgen stemrecht bij Europese en gemeentelijke verkiezingen. Het feit dat het sociale Europa in de startblokken blijft, laten we hier even buiten beschouwing.

In migrantenmiddens leeft de vrees dat Maastricht heel wat negatieve effecten zal hebben. Zal de harmonisatie van het immigratiebeleid niet leiden tot strengere toegangsregels, ook voor gezinshereniging? Is het echt nodig banditisme en terrorisme altijd in één adem te noemen met de bestrijding van illegale immigratie? Het uitdrukkelijk uitsluiten van hier legaal gevestigde migranten uit de verruimingsoperatie inzake vrij verkeer van personen, ondanks de steun van het Europees vakverbond en van andere organisaties, kan uiteraard de migranten niet geruststellen.

Ook voor migranten kan een Europese Unie voordelen hebben. Een heropleving van de economie en van de tewerkstelling is ook in hun voordeel. Het verdrag laat ruimte om bijvoorbeeld het gemeentelijk stemrecht uit te breiden: politici moeten ook aan dit democratisch tekort denken.

Bij het Europees Unieverdrag van Maastricht hoort een verklaring tegen racisme en xenofobie: als die eindelijk ernstig genomen wordt, kunnen de migranten toch stappen vooruit zetten. Het verdrag voorziet dat ook niet-Europese migranten gebruik kunnen maken van de diensten van de (nieuwe) Europese ombudsman en petitie kunnen richten aan het Europees Parlement of aan de Commissie. Als Maastricht er komt, kan men misschien langs deze wegen eens testen hoe ernstig Europa het meent met zijn niet-Europese migranten.

de redactie

Maastricht en de migranten

Op 7 februari werd in Maastricht het "Verdrag betreffende de Europese Unie" ondertekend.

Na goedkeuring door de parlementen van de twaalf lidstaten van de Europese Gemeenschap, wordt het op 1 januari 1993 van kracht. Die goedkeuring was lang niet zeker: in Denemarken werd het verdrag door een nipte meerderheid in een referendum afgewezen; Frankrijk en Engeland aarzelden, en ook in andere landen zijn er grote twijfels. Maar zelfs als Maastricht er niet komt - en er zijn nog voorbeelden van Europese verdragen die uiteindelijk nooit goedgekeurd werden -, dan nog blijft de inhoud ervan belangrijk. Bepaalde onderdelen ervan worden immers nu al in één of andere vorm in praktijk gebracht; de samenwerking inzake immigratiebeleid bijvoorbeeld. En binnen enkele jaren komt er dan toch een nieuw verdragsvoorstel dat de grote lijnen van het huidige ontwerpverdrag zal overnemen.

Het Verdrag van Maastricht brengt grote wijzigingen aan in de grondwet van Europa, het Verdrag van Rome uit 1957. Maar Maastricht is niet de eerste wijziging in die grondwet. In 1987 werden met de Eenheidsakte reeds belangrijke vernieuwingen doorgevoerd. Toen al werd bepaald dat er in de Europese Gemeenschap tegen 31 december 1992 een "interne markt" zou komen. Daardoor moeten alle nog bestaande beperkingen op het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal verdwijnen. De voorbije 5 jaar werden op dit gebied reeds belangrijke beslissingen genomen.

De quasi volledige openstelling van de binnen-Europese grenzen raakt natuurlijk ook de migranten; precies om die redenen werd al vroeger het Akkoord van Schengen afgesloten.

Het is van belang te weten dat die Interne Markt er zeker komt op 31 december 1992, zelfs als het Verdrag van Maastricht uiteindelijk niet goedgekeurd zou worden.

Het Unieverdrag: een tempel met vier zuilen

Het Verdrag betreffende de Europese Unie legt de grondslag voor een versterkte Europese Gemeenschap. Die EG steunt op vier zuilen.

De eerste zuil betreft de Gemeenschap in de strikte juridische zin, de vroegere Europese Economische Gemeenschap (EEG) met de diverse instellingen (Commissie, Parlement, Ministerraad, Hof van Justitie, ...). De tweede zuil wordt gevormd door een afzonderlijk deel van het Unieverdrag en heeft betrekking op de samenwerking op juridisch en politiek vlak. De derde zuil komt tot stand door nog een apart verdrag over de samenwerking inzake

buitenlands en veiligheidsbeleid. En de vierde zuil berust op een Sociaal Protocol dat door 11 van de 12 lidstaten (Groot-Brittannië niet!) werd ondertekend.

Enkel voor de eerste zuil bestaat er een Europese Gemeenschap in de volledige betekenis van het woord: de Europese Commissie en het Parlement kunnen hier hun rol spelen (hoewel velen die nog te beperkt vinden).

De tweede, de derde en de vierde zuil berusten op akkoorden tussen de afzonderlijke landen. Het gevolg hiervan is dat het initiatief grotendeels in handen van de regeringen blijft en dat er ook minder democratische controle op initiatieven en resultaten mogelijk is. Deze kritiek is minder van toepassing op het Sociaal Protocol: daar kunnen Europese vakbonden en werkgevers wel degelijk initiatieven nemen.

Voorstanders van een ver doorgedreven Europa zien die zuilenstructuur als een tegenvaller en hopen dat het unieverdrag in 1996 zal herzien worden. Toch zitten er in het verdrag nieuwigheden. Zo staat er dat "het een nieuwe etappe is in het proces van totstandkoming van een steeds hechter verband tussen de volkeren van Europa, waarin de besluiten zo dicht mogelijk bij de burger genomen worden". In de inleiding vindt men ook een verwijzing naar het "subsidiariteitsbeginsel": de Europese Unie zal zich alleen bemoeien met zaken die niet beter door de lidstaten of regionale of lokale overheden worden aangepakt. Deze paragraaf is er gekomen om diegenen die vinden dat de "Brusselse EG-bureaucraten" al te machtig zijn geworden, gerust te stellen.

En we vinden er ook een schouderklopje voor de groene beweging. Als doelstelling van de Unie wordt onder andere gesproken over een "evenwichtige en duurzame economische groei en vooruitgang". Het woord duurzaam is een directe verwijzing naar het Brundlandrapport over ecologisch verantwoorde ontwikkeling en naar de RIO-conferentie van juni 1992.

De eerste zuil: de Economische en Monetaire Unie

Het belangrijkste onderdeel van de versterkte EG wordt de EMU: de Economische en Monetaire Unie. Ten laatste tegen 1999 zou er een gemeenschappelijke Europese munt moeten komen, beheerd door een Europese centrale bank. Tegen die datum moeten de landen die deelnemen aan de EMU beantwoorden aan strenge economische normen die betrekking hebben op de inflatie, de omvang van de staatsschuld en het jaarlijks begrotingstekort. Die normen moeten ervoor zorgen dat die landen allemaal een min of meer gezonde en vergelijkbare economische en financiële structuur hebben.

De zuil van de juridische en politieke samenwerking

Deze zuil wordt door de ingewijden de "flikkenpaal" genoemd. Ze regelt de samenwerking tussen justitie en politiediensten. De bepalingen van dit deel van het verdrag kunnen gezien worden als een soort opvolger van twee bestaande internationale verdragen over juridische en politieke samenwerking: het Schengenakkoord en de Conventie van Dublin. De voorziene domeinen voor samenwerking zijn het asielbeleid van de lidstaten, de regels die betrekking hebben op het over-

schrijden van de buitengrenzen van de EG, het immigratiebeleid van de lidstaten, het vaststellen van de voorwaarden voor toegang en tewerkstelling van burgers van derde landen (d.i. van buiten de EG), de strijd tegen drugs, handel in verdovende middelen, en fraude, en de samenwerking tussen de douane- en politiediensten van de lidstaten binnen het kader van een Europese politiedienst (Europol). Initiatieven die in dit kader genomen worden, kunnen uitgaan van de Europese Commissie of van een lidstaat. Het Europese Parlement moet regelmatig ingelicht worden over de juridische en politieke samenwerking.

Europees burgerschap

Volgens het unieverdrag krijgen personen met de nationaliteit van een EG-land de status van "Burger van de Europese Unie". Eén van de doelstellingen van dit unieburgerschap is de grotere bescherming van de rechten en belangen van de burgers van de lidstaten. Elke unieburger krijgt het recht zich vrij op het grondgebied van de lidstaten te bewegen en erte te verblijven. Verder zullen EG-onderdanen in de andere landen op lokaal niveau stemrecht krijgen. In 4 landen van de EG is dat nu al het geval: in Denemarken, Ierland, Nederland en Spanje. Deze bepaling geldt echter niet voor burgers van derde landen (zoals Turken en Marokkanen), die hebben op dit ogenblik slechts in enkele landen, zoals Nederland, kiesrecht op lokaal niveau. Voorlopig blijft het kiesrecht in de meeste Europese landen dus een recht voor personen met de nationaliteit van een EG-land.

De unieburger zal ook het recht krijgen om petitie en klachten in te dienen bij het Europese Parlement of bij de nieuwe Europese ombudsman. Van dit recht zullen ook niet-EG-onderdanen, zoals Turken en Marokkanen, gebruik kunnen maken.

Visumplicht

De beslissing over de invoering van de visumplicht voor bepaalde landen en over het model van de visa zou met Maastricht een bevoegdheid van de EG worden. De Raad van Ministers zal kunnen besluiten om onmiddellijk, zonder consultatie van het Europees Parlement, voor bepaalde landen en

voor maximaal zes maanden, een visumplicht in te voeren. Dat kan gebeuren wanneer grote groepen mensen van buiten de EG plots een EG-land willen binnenkomen; denk hierbij aan de plotselinge komst van groepen Albanese in Italië.

In feite bestaan er op dit punt al sinds 1987 gemeenschappelijke beleidslijnen; door die ervaringen is het communautariseren van de visumplicht gemakkelijker geworden. Het zal voor individuele landen ook politiek gemakkelijker worden als zij zich op een gemeenschappelijk EG-besluit kunnen beroepen.

Immigratiebeleid

In het Unieverdrag worden nog een aantal andere thema's tot "onderwerpen van gemeenschappelijk belang" verklaard. De lidstaten verbinden zich ertoe om nauwer samen te werken inzake asielbeleid, de overschrijding van buitengrenzen en grenscontroles, het immigratiebeleid en het beleid inzake binnenkomst, reizen en verblijf van burgers van derde landen - gezinshereniging, toegang tot arbeid, het tegengaan van illegaal verblijf en illegale arbeid-, en de positie van burgers van niet-EG-landen die legaal in de EG verblijven.

In feite gaat het hier over alle centrale elementen van het vreemdelingen- en migrantenbeleid van de EG-lidstaten. Voor de samenwerking op dit gebied werd al eerder een werkprogramma opgesteld waarover echter nooit een openbare discussie is gevoerd.

Maastricht: uitbreiding en beperking van vrijheden

Onder die titel beoordeelt professor C.A. Groenendijk (hoogleraar rechts-sociologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen) in *Migrantenrecht* jg. 7 nr. 4 van 1992 de bepalingen van Maastricht die van belang zijn voor de migranten. Hij komt tot de volgende conclusies:

- In recente besluitvorming in Europa blijkt veel meer aandacht voor de afweer van nieuwe immigranten van buiten de EG dan belangstelling voor de positie van de migranten uit niet-EG-landen die hier gevestigd zijn.

- Verschillende nieuwe regelingen zullen de reeds bestaande tendens om immigranten in twee categorieën te verdelen (de Europeanen en de rest)

nog versterken. Vooral de invoering van een Unieburgerschap versterkt de tendens tot tweedeling van de bevolking van Europa.

- De samenwerking inzake immigratiebeleid blijft ook na Maastricht in hoge mate een zaak van ambtenaren en politici die zonder democratische controle verregaande beslissingen nemen. Het risico is reëel dat het meest restrictieve beleid de norm zal bepalen. Het Europese Parlement krijgt vrijwel geen inspraak en de rol van de nationale parlementen blijft beperkt tot janknikken.

Eén der grootste verwijten aan het verdrag van Maastricht is het bestaan van een reusachtig "democratisch tekort". Het verwijt steunt op het feit dat het verdrag zo ondoorzichtig is dat weinigen de draagwijdte ervan voor het dagelijkse leven van de Europeanen begrijpen. Verder wordt het tekort aan controle door Europese en/of nationale parlementen aangeklaagd.

Het Europees migratiebeleid is een zeer goed voorbeeld van dit democratische tekort. In Maastricht werd besloten dat alle belangrijke elementen van de immigratiepolitiek voortaan op Europees niveau zullen worden geregeld. Voorlopig is voor de meeste onderwerpen gekozen voor vormen van samenwerking tussen regeringen en besluiten van uitvoerende comités. Er zijn veel bezwaren tegen die vorm van regelgeving en beslissing: de mogelijkheden tot parlementaire en rechterlijke controle worden beperkt. Deze manier van werken wekt de indruk dat de situatie inzake vreemdelingenbeleid en migratie zo ernstig is dat de normale waarborgen van de democratische rechtsstaat terzake moeten "aangepast" worden en heeft zo een negatieve weerslag op de publieke opinie, want ze versterkt de angstgevoelens.

Groenendijk besluit zijn artikel daarom als volgt: "Immigratie is een blijvend verschijnsel in Europa. Het is beter de bevolking van Europa daarvoor te bereiden dan angsten voor nieuwe en hier reeds jaren gevestigde migranten te versterken".

Emiel Vervliet

Binnenste Buitenland

Het integratiebeleid in de Franse Gemeenschap

Welk beleid hanteert Wallonië ten aanzien van de vreemde bevolking op zijn grondgebied?

Hoe wordt integratie er ingevuld, aangepakt?

Thérèse Mangot, ambtenaar op het Franse Gemeenschapsministerie van Cultuur en Sociale Zaken, beschrijft het voor ons.

Het is een eigenaardig moment om te praten over het integratiebeleid van de Franse Gemeenschap. Immers, rekening houdend met de beleidsverklaring van de Franse Gemeenschaps-executieve en met het discours van de laatste maanden, kan je niet echt spreken van een specifiek integratiebeleid voor migranten. De intentie om te handelen in dat domein vinden we in het kader van het beleid inzake de sociale inpassing en de strijd tegen de uitsluiting. In dat licht is het voorstel van de vorige Executieve van de Franse Gemeenschap om een Afgevaardigde voor de Integratie te creëren, omgevormd tot een Coördinatie voor de Sociale Inpassing (l'insertion sociale).

Een beetje geschiedenis

Het onthaal en de integratie van migranten werd als bevoegdheid aan de Gemeenschappen toegewezen door de speciale Wet op de Hervorming van de Instellingen van 8 augustus 1980. Vóór 1980 was er een klein budget voorzien bij het nationale Ministerie van Tewerkstelling. Hiermee werden religieuze en leke-adviseurs in dienst genomen die de migranten religieus en moreel begeleiden in het kader van een KB uit 1952, en werden bepaalde initiatieven van verenigingen in verband met alfabetisering ondersteund. In 1980 werd dit budget "gecommunautariseerd" en bij de Franse Gemeenschap overgeheveld naar Sociale Zaken. In 1976 werd ook een eerste budget ingeschreven in de begroting van de Dienst Permanente Vorming van het Ministerie van Franse Cultuur.

Die twee sectoren hebben gedurende tien jaar nauw samengewerkt om hun prioriteiten te bepalen en hun middelen te verdelen. Zij zijn nu verenigd in het huidige Ministerie van Cultuur en Sociale Zaken.

Om een juistere omschrijving te kunnen geven van wat tot op heden de beleids-opties inzake integratie van migranten bepaalde, moeten we de specifieke problemen waarop deze een antwoord willen geven, situeren.

Los van de recente nieuwe migratie-fenomenen -asielzoekers en illegalen-, is het grootste deel van de problemen die migranten ondervinden identiek aan die van de Belgische bevolking van dezelfde socio-economische klasse. Deze klasse is erg verzwakt door de afbouw van belangrijke industriële sectoren en door de zwakke overheidsmiddelen.

Zo maken werkloosheid, moeilijke toegang tot een gekwalificeerde beroepsopleiding, verslechtering van de woon-omgeving in bepaalde wijken, en het ontbreken van toekomstperspectieven voor de jeugd, deel uit van het gemeenschappelijke lot van de kansarme sociale lagen. Voor deze problemen worden algemene sociale maatregelen voorzien, waaronder preventieve acties gericht op de jeugd, als antwoord op de uitbarstingen van geweld in een aantal Brusselse gemeenten in '91.

De volgende vier punten betreffen specifiek de immigratie en de eruit voortgekomen nieuwe generaties:

Handicaps voor een betere integratie: het gaat om handicaps eigen aan het taalverschil, aan culturele verschillen en verschillen in levenswijze; en om de discriminaties als gevolg van het racisme waarvan migranten het slachtoffer zijn.

De uitoefening van het burgerschap: burgerrechten, nationaliteit, politieke participatie, vertegenwoordiging van organisaties ontstaan uit verschillende migrantengemeenschappen in de Belgische samenleving.

De hevestiging in het sociale veld van culturele identiteiten en eigen godsdiensten, en hun evolutie bij de nieuwe generaties, interculturele ontmoeting.

Het samenleven op plaatselijk vlak, van verschillende generaties en van verschillende gemeenschappen.

In deze vier domeinen moet de Franse Gemeenschap, binnen haar bevoegdheden, acties ontwikkelen en gedurende een aantal jaren ondersteunen

Acties ondersteund door de Franse Gemeenschap

a. Op het sociale en culturele vlak heeft de Franse Gemeenschap tot op heden voornamelijk vrijwillige initiatieven, opgezet door groepen van burgers in het kader van het verenigingsleven, ondersteund. Die vrijwillige initiatieven ontstonden naast die van de overheid om tegemoet te komen aan bepaalde duidelijke sociale en culturele noden. De ontwikkeling van dat verenigingsleven maakt één van de vormen van het democratische leven uit. Het is een aangepaste manier om de sociale nood in zijn multiform karakter te beantwoorden en pluralisme te garanderen. De burgers kunnen in dit kader ook een sociale ervaring en gemeenschappelijke referenties opbouwen, en hun collectief geheugen en hun solidariteit bevestigen.

Op deze basis heeft de Franse Gemeenschap in haar wetgeving talrijke initiatieven ontstaan uit migrantengemeenschappen of voornamelijk met migranten werkend, erkend: sociale diensten, organisaties voor permanente vorming, jeugthuizen, crea-ateliers, lokale radio's, centra voor familieplanning, centra voor beroepsopleiding, groepen met artistieke produkties, enz. Ze heeft overigens acties, ontwikkeld voor het verenigingsleven, specifiek ondersteund rekening houdend met drie prioriteiten: (een budget van 66 miljoen werd toegewezen aan deze specifieke acties, als je het stuk van Sociale Zaken en van Cultuur samentelt) de vorming van kaders -migranten of migrantenwerkers-, de initiatieven die ontstaan zijn uit of gericht zijn op de jonge generaties, werk ontwikkeld in partnerschap, op lokaal niveau.

b. In haar antwoord op de bovenvermelde vier specifieke punten in verband met immigratie, houdt de Franse Gemeenschap rekening met de twee keerzijden van een integratieoptiek,

integratie (l'insertion) en culturele expressie.

Vier soorten integratie-activiteiten worden ondersteund:

acties die de strijd tegen discriminaties en racisme aanbinden, initiatieven die vormen van burgerschap aanmoedigen, pedagogische initiatieven voor (Franse) taalbeheersing (alfabetisatie en huiswerkbegeleiding, ...), en diverse modaliteiten om bemiddeling tot stand te brengen: voor de eerste generatie en de nieuwkomers voornamelijk op taalkundig gebied (vertaling in ziekenhuizen, administraties, enz.), maar ook op het vlak van ontmoeting tussen generaties en gemeenschappen in de wijken

Parallel met de integratie-acties heeft de Franse Gemeenschap vormen van culturele expressie, zoals ze zich in al hun diversiteit ontwikkelden in de migrantengemeenschappen, ondersteund. Het culturele werk maakte niet alleen de overdracht van de taal en de culturele tradities aan de jonge generaties mogelijk, maar bewerkstelligde ook nieuwe kruisingen in de culturele produkties.

c. Binnen dit algemene kader heeft de Franse Gemeenschap de stichting van regionale socio-culturele centra aangevraagd:

- het Centre bruxellois d'action interculturelle
- het Centre d'immigration van Charleroi
- het Centre socio-culturelle des immigrés van Namen
- de Service provincial d'Immigration et d'accueil van Luik.

Zij zijn de partners van de overheid en van het verenigingsleven en vormen centra van pluridisciplinaire toevlucht, van vorming en ontmoeting. Een wetgeving in wording moet hun bestaan en opdracht bevestigen.

d. Ook de operatie "ETE JEUNES", die al verscheidene jaren loopt, moet signaleerd worden. Die operatie is eigenlijk geen categoriaal initiatief, maar wordt wel geïdentificeerd als zich specifiek richtend op jonge migranten uit volkswijken en beoogt de organisatie van culturele en sportieve vrijetijdsbesteding.

e. Voor de goede orde moet eraan herinnerd worden dat de tewerkstelling van religieuze en leke-adviseurs tot op vandaag voortgezet wordt.

f. Tot slot heeft de Franse Gemeenschap in 1980 een Conseil Consultatif des Populations d'Origine Etrangère opgericht, belast met een adviesfunctie. Die Conseil sprak zich al talrijke keren uit, over interculturele pedagogie, de islam, de media, verblijfszekerheid, ... Ze is er gedurende de jaren vooral in geslaagd oriëntaties en referenties te ontwikkelen op basis van consensus. Nu is ze aan het einde van haar tweede mandaat, dat in principe vernieuwd zal worden.

Besluit

Op het ogenblik dat deze tekst verschijnt, tekenen nieuwe perspectieven zich af in de Franse Gemeenschap, vooral dankzij de installatie van de Coördinatie voor Sociale Inpassing. Het is nog te vroeg om te weten op welke basis en met welke budgetten deze zal kunnen werken.

Thérèse Mangot

Voorgesteld

HET PROVINCIAAL CENTRUM VOOR INTERCULTURELE VORMING

Het "Provinciaal Centrum voor Interculturele Vorming" werd begin dit jaar opgericht als een samenwerkingsverband tussen het "Provinciaal Integratiecentrum voor Migranten", en het "Centrum voor Mondiale Vorming", dat een goed uitgebouwd documentatiecentrum bezit.

De historie van dit centrum is dus terug te brengen tot die van het "Provinciaal Integratiecentrum" en die van het "Centrum voor Mondiale Vorming". Beide bestaan al ongeveer 20 jaar.

We stellen ze aan u voor:

"Provinciaal Integratiecentrum voor Migranten"

In 1972 werd het "Provinciaal Integratiecentrum" opgestart als eerste dienstverlenend centrum in de provincie Oost-Vlaanderen. Het was toen een soort onthaaldienst en heette "Provinciaal Integratiecentrum voor Gastarbeiders".

De taak van het "Provinciaal Integratiecentrum voor Gastarbeiders" was vooral het onthaal van de gezinnen van de toenmalige gastarbeiders. De interventies waren van administratieve aard en hadden vooral te maken met woon- en taalproblemen.

Vanaf 1974 had het centrum ook veel werk met de regularisatie van illegalen en met administratieve ondersteuning en individuele dienstverlening in verband met gezinshereniging.

Nu kan je in het "Provinciaal Integratiecentrum" terecht voor gespecialiseerd maatschappelijk werk voor migranten en vluchtelingen; advies en informatie inzake vreemdelingenwetgeving, nationaliteitswetgeving, vluchtelingenwetgeving en internationaal privaatrecht; bemiddeling tussen migranten en welzijnsorganisaties (onderwijs, maatschappelijk werk, ...); inlichtingen over vertalers en tolken; en de ombudsdienst.

Er is een duidelijke evolutie in de werking merkbaar, van algemeen maatschappelijk werk naar meer gespecialiseerd maatschappelijk werk.

Eenzijds behandelen ze alles wat te maken heeft met de rechtspositie van de betrokkenen: verblijf, nationaliteit, arbeidsvergunning, enz.

Het "Provinciaal Integratiecentrum" is bijzonder goed ingewerkt in de wetgeving terzake. Zij vrezen hierin zeker geen concurrentie van de Gentse lokale integratiecentra, omdat ze samen met Maurice Maréchal van het Stedelijk Migrantencentrum de enigen zijn die aan individuele hulpverlening doen. Meer zelfs, de lokale integratiecentra roepen regelmatig de hulp in van het "Provinciaal Integratiecentrum". Ook blijkt de noemer "Provinciebestuur" nogal wat deuren te openen, zeker bij de Justitie.

Anderzijds helpen ze bij problemen die te maken hebben met het migrant-zijn, zoals gezins- en relatieproblemen tussen man en vrouw van de tweede generatie, migrantenjongeren

in aanraking met Bijzondere Jeugdzorg en Jeugdrechtsbank, ouders die geen weg weten met hun kinderen, en bij problemen waarmee migranten nergens terecht kunnen omdat de drempel van de algemene welzijnsvoorzieningen te hoog is (bijvoorbeeld in verband met geesteshygiëne).

Er is op dit ogenblik een evolutie merkbaar in de interventie. Bij de jonge koppels komen er andere problemen op, minder in aantal, maar zwaarder en moeilijker op te lossen. Het gaat dan over generatieconflicten, identiteitscrisissen en emancipatorische problemen.

Ook krijgt het Centrum heel wat vragen in verband met huwelijken: gedwongen huwelijken, huwelijken die mislopen, maar ook het in orde brengen van de nodige papieren verloopt niet altijd even vlot.

Volgens het "Provinciaal Integratiecentrum" worden meisjes ook nog te snel uitgehuwelijkt opdat de ouders niet geconfronteerd zouden worden met problemen en ongewenste zwangerschappen.

Het Centrum heeft een grote groep vaste klanten. Het betreft alleenstaande, gescheiden vrouwen en weduwen, dikwijls analfabeet, die voor budgetbegeleiding en problemen met kinderen komen.

Het merendeel van de interventies betreft inwoners van Groot-Gent, van buiten de stad komen meestal alleen zware problemen. Het cliënteel evolueerde van vooral Spanjaarden, Turken en Maghrebijnen, naar vooral vluchtelingen en buitenlandse studenten. Soms wordt het Centrum ook (telefonisch) geraadpleegd door Belgen. Ze vragen dan informatie

over ambassades, over aanvragen van verblijfsvergunningen voor vrienden, toeristen die plots beslissen hun verdere leven in België te blijven,

Doordat de vluchtelingen de grootste problemen met hun financiële situatie hebben omdat het O.C.M.W. weigert nieuwgekommenen financieel te helpen, moet het "Provinciaal Integratiecentrum" zelf aan caritatieve hulpverlening doen. Het moet daarvoor, omdat het niet over de nodige financiële mogelijkheden beschikt, zelf gaan bedelen.

"Centrum voor Mondiale Vorming"

Het "Centrum voor Mondiale Vorming" ontstond 20 jaar geleden onder impuls van Prof. Dr. M. Van Spaendonck, als een vzw (A.V.R.U.G.) aan de Rijksuniversiteit van Gent. Het doel was de Afrikaanse Studie, maar vooral de Interdisciplinaire Studie van Afrika, te stimuleren. Geleidelijk aan werd deze vzw aangevuld met een "Centrum voor Mondiale Vorming". Tot begin 1992 had dit onderdak bij het Seminarie Swahili en de Taalproblematiek van de Ontwikkelingsgebieden aan de R.U. Gent.

Vanaf het begin waren de activiteiten van de A.V.R.U.G. zeer verscheiden, afhankelijk van de geboden (geldelijke) mogelijkheden. Door het samenwerkingsverband tussen het "Provinciaal Integratiecentrum" en A.V.R.U.G. en C.M.V., kwam er een uitbreiding van de activiteiten naar interculturele vorming.

Algemeen kan gesteld worden dat het "Centrum voor Mondiale Vorming" met zijn documentatiecentrum een antwoord wenst te geven op de uitdaging van de "multiculturele samenleving". Tijdschriften en audiovisueel materiaal staan gratis ter beschikking en handelen voornamelijk over: migranten (tewerkstelling, huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, jongeren, vrouwen, Islam,...), vluchtelingen, racisme, ethnocentrisme en vooroordelen, Derde Wereld, en mondiale vorming.

Men wil vooral actief zijn op het terrein van de mondiale vorming van jongeren en van de problemen die de integratie van migranten en de groei naar een multiculturele samenleving met zich meebrengen. Daarom staan er voor scholen en sociaal-culturele instellingen pakketten vormingsmateriaal ter beschikking, die op afspraak specifiek aangepast kunnen worden.

Het "Centrum voor Mondiale Vorming" staat daarnaast vooral in voor onderzoek over onderwijs voor internationale verstandhouding en vrede in het kader van de initiatieven dienaangaande van UNESCO en de Europese Gemeenschap; de wetenschappelijke ondersteuning van de activiteiten van het "Provinciaal Centrum voor Interculturele Vorming", ondermeer in samenwerking met het IPRA Research Center (UIA); en onderzoek over en opleiding in interculturele communicatie.

Naast vormingsactiviteiten worden ook specifieke activiteiten georganiseerd om meer bekendheid te geven aan het Centrum zelf, en wordt er actief samengewerkt met andere migrantenorganisaties.

De filosofie die achter de werking van dit "Provinciaal Centrum voor Interculturele Vorming" zit, steunt op het mondiaal perspectief, vertrekkend noch van migranten, noch van de derde wereld, en een niet probleemgebonden vertrekpunt: rekening houdend met de problemen wordt alles zoveel mogelijk positief bekeken.

Francine Moonen

Het Provinciaal Centrum voor Interculturele Vorming is gehuisvest in de Lostraat 28-30 in Gent.

Migranten en demografie

Deze katern bevat een beknopt overzicht van de meest recente cijfers inzake aard en samenstelling van de bevolking van vreemde nationaliteit in België. De cijfers, afkomstig van tienjaarlijkse Volkstellingen (1970, 1981, 1991) en van het Rijksregister, werden met eigen bewerkingen aangevuld.

Een paar algemene opmerkingen:

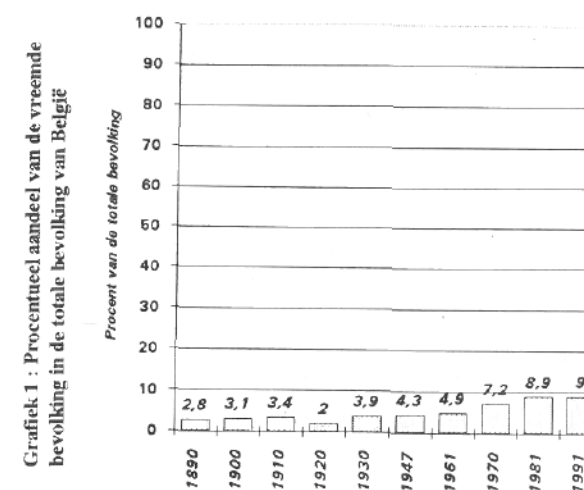
GROOTTE VAN DE BELGISCHE BEVOLKING VAN VREEMDE NATIONALITEIT.

a. Deze cijfers vertrekken alle van het nationaliteitscriterium. Elders in dit nummer wordt aangetoond wat de beperkingen daarvan zijn bij het voeren van een integratiebeleid gericht op het harmonisch samenleven van Belgen, nieuwe Belgen en vreemdelingen-migranten.

b. Waar mogelijk geven wij de cijfers voor België en de drie gewesten. Binnen het korte bestek van deze katern is het niet mogelijk steeds alle tabellen te geven. Meer uitgebreide tabellen kunnen bij de auteur en bij het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies (CBGS) opgevraagd worden.

c. De katern is bedoeld als een algemene schets en niet als een wetenschappelijk betoog. De allereerste bedoeling is inzicht geven in de verschillende componenten van de demografie van de vreemdelingen. Daarbij is hier en daar noodzakelijkerwijze een parallel getrokken met de Belgische bevolking. Meestal worden de cijfers van 1991 geplaatst tegenover die van de volkstellingen van 1970 en 1981 om zo mogelijke trends en verschuivingen beter te kunnen aanduiden.

Tabel 2 laat zien hoe er vandaag over de drie Gewesten een evenwichtiger verdeling van de vreemdelingenpopulatie ontstaan is. Waar in 1970 nog meer dan de helft van de vreemdelingen in het Waalse Gewest woonde tegenover ongeveer 24% in Vlaanderen en Brussel, is de toestand vandaag zo dat Vlaanderen en Brussel elk ongeveer dertig procent van de vreemdelingen huisvesten en Wallonië nog 40 procent.

Grafiek 1 illustreert hoe de globale bevolking van vreemde nationaliteit in België zich sinds 1890 gestabiliseerd heeft op 9%. De grafiek herinnert eraan hoe vanaf 1890 tot 1961 de bevolking langzaam groeide van 3 tot 5%, waarna dan de eigenlijke arbeidsmigraties van de jaren '60 en '70 gezorgd hebben voor de substantiële aangroei tot de huidige 9%. Wil het voorgaande nu zeggen dat er tussen 1981 en vandaag geen veranderingen zijn opgetreden? Helemaal niet!

Het Brusselse Gewest telt op drie inwoners ongeveer één van vreemde nationaliteit. Twintig jaar geleden was dit 1 op 5. In het Vlaamse Gewest is er een langzame procentuele stijging en in het Waalse Gewest een langzame procentuele daling van het aantal vreemdelingen in de totale bevolking van het gewest (Tabel 1).

	1970	1981	1991
VLAAMSE GEWEST	3.10	4.10	4.50
WAALSE GEWEST	12.80	12.70	11.40
BRUSSELE GEWEST	19.20	23.90	28.50

Tabel 1: Procentueel aandeel van de vreemdelingen in de bevolking
Cijfers voor de volkstellingen van 1970, 1981, 1991.

	1970	1981	1991
VLAAMSE GEWEST	23.60	26.50	28.70
WAALSE GEWEST	51.50	46.50	41.10
BRUSSELE GEWEST	24.90	27.00	30.10

Tabel 2: Verdeling van de vreemdelingen over de drie gewesten (in %)
Cijfers voor de volkstellingen van 1970, 1981, 1991.

Migranten en demografie

LEEFTIJD, GESLACHTENBURGERLIJKE STAND.

Ongeveer 54 % van de vreemdelingen zijn mannen tegenover 46% vrouwen. Dit is vrijwel onveranderlijk zo.

Wat de leeftijd betreft zijn er wel duidelijker veranderingen te signaleren, zoals in Tabel 3 kan vastgesteld worden. 22% van de vreemdeling anno 1991 is jonger dan 14 jaar. In de periode tussen 1960 en 1980 was dit vrijwel onveranderlijk 32 à 33%. In diezelfde periode verminderde het aandeel van de min-vijftienjarigen in de Belgische bevolking van 23% tot 18%. Kenmerkend voor de vreemdelingenpopulatie is het feit dat vandaag ongeveer 70% tussen de 15 en de 65 jaar oud is. De groep tieners en jong-volwassenen neemt dus steeds nadrukkelijker een bijzondere plaats in.

Is er bij de Belgen een grote stabiliteit vast te stellen in de percentages ongehuwden, gehuwden, gescheiden en verweduwd personen over de recente periode van 1970 tot vandaag (zie Tabel 5), dan leert Tabel 4 hoe bij de vreemdelingen het aantal gehuwden en gescheiden personen is toegenomen daar waar het aantal ongehuwden vermindert. Dit is een gevolg van de gewijzigde leeftijdsamenstelling.

belgen			vreemdelingen		
15-64	0-14j	65+	15-64	0-14j	65+
64.10	23.30	12.60	61.20	33.10	3.70
63.10	22.80	14.10	61.90	33.00	5.10
65.80	18.90	15.30	63.50	31.70	4.80
66.5	17.7	15.8	70.50	22.50	6.90

Tabel 3 : Belgische en vreemde bevolking : procentuele verdeling naar leeftijd
Cijfers voor de volkstellingen van 1970, 1981, 1991.

Burgerlijke stand	mannen			vrouwen		
	1970	1981	1991	1970	1981	1991
Ongehuwd	54,6	51,8	47,4	52,5	52,5	46,0
Gehuwd	45,7	45,7	48,5	40,9	40,9	45,4
Widuwstaat	1,5	1,0	1,3	5,8	5,2	6,2
Gescheiden	0,7	1,4	2,8	0,8	1,4	2,4

Tabel 4 : Vreemde bevolking naar burgerlijke stand en geslacht
Cijfers voor België

Burgelijke staat	mannen			vrouwen		
	1970	1981	1991	1970	1981	1991
Ongehuwd	42,8	41,1	41,7	36,5	33,9	34,00
Gehuwd	52,7	53,6	51,6	50,6	51,3	49,5
Widuwstaat	3,6	3,4	3,1	11,7	12,5	12,5
Gescheiden	0,9	1,9	3,6	1,2	2,3	4,1

Tabel 5 : Belgische bevolking naar burgerlijke stand en geslacht
Cijfers voor België

LOOP VAN DE BEVOLKING.

Veranderingen in het totaal aantal vreemdelingen zijn het resultaat van vier demografische fenomenen, nl. geboorten, sterfgevallen, immigraties, emigraties en één juridische aangelegenheid, nl. de nationaliteitswijziging. In Tabel 6 wordt bij wijze van voorbeeld de loop van de vreemdelin-

gen en de Belgen gegeven voor het jaar 1989 en dit voor de drie gewesten en het Rijk.

Waar bij de Belgen geboorten en sterfgevallen op een (relatief) hoog niveau liggen en gezamenlijk een natuurlijke aangroei van 5.580 belgen veroorzaakten, is er bij de vreemdelingen een groter verschil tus-

sen geboorten en sterfgevallen met als gevolg een iets grotere natuurlijke groei van 7.634 personen. Terzijde dit: merk op hoe de natuurlijke aangroei zowel bij Belgen als bij vreemdelingen erg verschillend is in de drie gewesten. Waar Vlaanderen een groot en Wallonië een klein natuurlijk accres vertonen is er in het Brusselse Gewest een negatief saldo voor de Belgen en

Migranten en demografie

	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Gewest	België
--	---------------	--------------	-----------------	--------

Vreemdelingen				
bevolking 1/1/89	238.117	366.618	264.022	868.757
geboorten	3.905	4.041	4.229	12.175
sterfgevallen	1.130	2.488	823	4.541
natuurlijke aangroei	2.775	1.553	3.306	7.634
immigraties	26.471	28.271	29.913	84.655
emigraties	16.159	21.998	22.398	60.555
migratiesaldo	6.359	3.738	3.092	13.189
nationaliteitswijziging	-2.611	-3.506	-2.651	-8.768
totale aangroei	6.523	1.785	3.747	12.055
bevolking 1/1/90	244.640	368.403	267.769	880.812

Belgen				
bevolking 1/1/89	5.484.227	2.868.149	706.479	9.058.855
geboorten	62.972	37.029	8.370	108.371
sterfgevallen	55.663	35.978	11.150	102.791
natuurlijke aangroei	7.309	1.051	-2.780	5.580
immigraties	179.505	127.577	48.791	355.873
emigraties	177.968	124.279	57.015	359.262
migratiesaldo	949	2.552	-9.734	-6.233
nationaliteitswijziging	2.611	3.506	2.651	8.768
totale aangroei	10.869	7.109	-9.863	8.115
bevolking 1/1/90	5.495.096	2.875.258	696.616	9.066.970

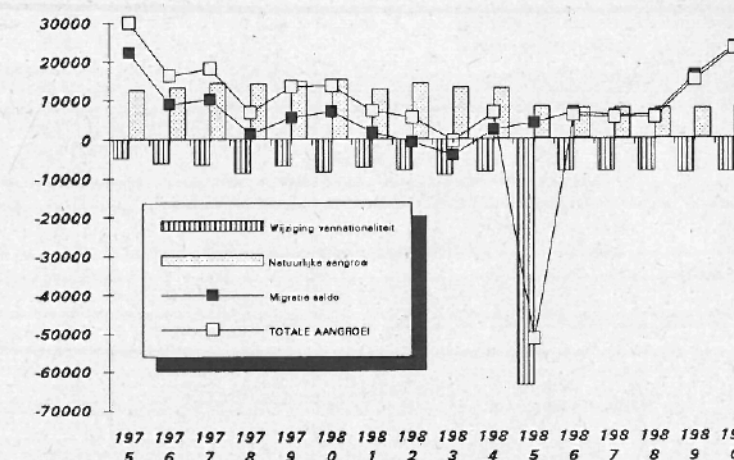
Tabel 6 : Loop van de bevolking in 1989

een zeer groot positief saldo voor de vreemdelingen.

Het verschil tussen het aantal emigraties (vertrekken uit het land) en immigraties (binnenkomen of terugkeren in het land) bedroeg voor het rijk -6.233 belgen en +13.189 vreemdelingen. Het migratiesaldo van Belgen is lichtjes positief in Vlaanderen en Wallonië en sterk negatief voor het Brusselse Gewest. Het migratiesaldo van vreemdelingen is duidelijk het grootst in Vlaanderen (+10.312), gevolgd door het Brusselse Gewest (+7.515) en het Waalse Gewest (+6.273).

Waar netto meer Belgen het land verlaten hebben (nl. 6.233) dan er Belgen geboren zijn (nl. 5.580), is er toch een aangroei van 8.115 Belgen in het jaar 1989. De verklaring ligt in de vijfde belangrijke activiteit die de aard en het aantal van de bevolking bepaalt. Wij bedoelen hier de nationaliteitswijzigingen. Door huwelijk of door het verkrijgen van een (kleine of grote) naturalisatie worden sommige vreemdelingen Belg. Zij verdwijnen uit de statistiek van de vreemdelingen en worden opgenomen in die van de Belgen. In 1989 verwierven 8.768 vreemdelingen de Belgische nationaliteit. In het Waalse Gewest is dit aantal hoger dan in de twee andere gewesten van het land.

Deze blik op de componenten van de wijziging van de Belgische en de vreemde bevolking over één jaar, leert hoe het criterium nationaliteit met zorg moet bestudeerd worden. Waar de totale aangroei in 1989 20.170 eenheden bedroeg en deze nadien opgesplitst kan worden in 12.055 vreemdelingen en 8.115 Belgen leert een diepgaander bestuderen dat het hier in feite over meer dan 20.000 personen van vreemde oorsprong gaat.

Grafiek 2 : Loop van de vreemde bevolking - periode 1975 - 1990

Migranten en demografie

Jaar	Wijziging van nationaliteit	Natuurlijke aangroei	Migratie saldo	TOTALE AANGROEI
1975	-4941	12726	22205	29990
1976	-6266	13377	9034	16185
1977	-6511	14397	10209	18085
1978	-8668	14221	1328	6881
1979	-6805	14779	5487	13461
1980	-8586	15294	6990	13698
1981	-7338	12802	1679	7143
1982	-8034	14356	-807	5515
1983	-9318	13087	-4140	-371
1984	-8491	12930	2310	6757
1985	-63824	8097	4002	-51725
1986	-8477	7781	6610	5914
1987	-8343	7809	5937	5403
1988	-8330	7793	5957	5420
1989	-8768	7638	16084	14954
1990	-8657	7986	23512	22801
1975-1990	-181357	185073	116397	120111

Tabel 7 :
Loop vreemde bevolking in België
(1975 - 1990)
Bron : NIS

Tabel 8 leert ons iets over de samenstelling van de externe migraties voor de verschillende nationaliteiten. Voor de periode 1983-1989 blijkt er een totaal netto migratiesaldo te zijn van 33.340 personen. Dit saldo is het resultaat van een positief saldo van 52.265 personen en een negatief saldo van 18.925. In die periode hebben netto ongeveer 850 Grieken ons land verlaten, samen met ongeveer 5.000 Spanjaarden en 11.000 Italianen. De netto aangroei situeert zich als volgt: Turkije + 3.047, Portugal + 3.067, Marokko + 4.323, rest EG (= hoofdzakelijk de buurlanden) + 17.081, overige landen + 27.211. Opmerkelijk is dus dat Marokko en Turkije instaan voor samen 14% van het positief migratiesaldo terwijl de rest van EG 33% en de overige landen 52% van het positief migratiesaldo voor hun rekening nemen.

Tabel 8 :
Externe migraties van de
vreemde bevolking naar
nationaliteit, België.
(1983 - 1989)

	1 = Immigratie	2 = Emigratie	3 = Saldo
	83-89	83-89	83-89
Griekenland	4242	5085	-843
Algerië	2367	2311	56
Spanje	4736	9743	-5007
Italië	17028	27782	-10754
Marokko	14998	10675	4323
Portugal	5764	2697	3067
Tunezië	2045	2166	-121
Turkije	11556	8509	3047
Joegoeslavië	2143	1616	527
Andere landen			
EG (a)	108788	91707	17081
niet-EG	108481	81270	27211
TOTAAL	270219	236879	33340

a = uitgezonderd Italië, Griekenland, Spanje, en Portugal.

Tabel 9 : Huwelijken tussen Belgen en vreemdelingen 1976 - 1988

	vrouw = belg man = vreemdeling	man = belg vrouw = vreemdeling	% gemengde huwelijken tov het totaal aantal huwelijken
totaal			
1975-1983	52462	37109	10.11
jaarlijks gemiddelde	3747	2651	

We komen nog even terug op de nationaliteitswijzigingen. Zoals gezegd kan de Belgische nationaliteit verkregen worden door huwelijk of door naturalisatie. Tabellen 9 en 10 geven een overzicht van het aantal huwelijken tussen Belgen en vreemdelingen. Meer vrouwen dan mannen huwen een buitenlander. Ongeveer

10% van de huwelijken blijken gemengde huwelijken te zijn. Het aantal ligt vrij gelijkmatig rond de 5.500 à 7.000. Het gemiddelde in de periode 1975-1980 ligt evenwel hoger dan in de periode 1980-1988. Belgen huwen hoofdzakelijk een partner uit een EG-land. Gemengde huwelijken met een partner uit Marokko, Tune-

sië, Algerije of Turkije maken in de periode 1986-1989 ongeveer 9% uit van de gemengde huwelijken. Het aantal naturalisaties maakt maar een beperkt percentage uit van de nationaliteitswijzigingen. Voor de periode 1978-1987 waren er jaarlijks gemiddeld 2.180 naturalisaties (Tabel 11).

Migranten en demografie

VREEMDELINGEN IN HET VLAAMSE GEWEST.

Tot slot nog enkele vaststellingen omtrent de samenstelling naar nationaliteit in het Vlaamse Gewest. Tabel 12 geeft de cijfers voor de volkstellingen van 1970, 1981 en 1991. De cijfers van 1970 zijn hier vermeld om de lezer de kans te geven de veranderingen in het laatste decennium ook te kunnen situeren tegenover de zeer sterke arbeidsmigratie in de zeventiger jaren.

In het laatste decennium is de vreemde bevolking in het Vlaamse Gewest toegenomen met 26.000 personen. Dit is het resultaat van een vermindering met ongeveer 5.000 Fransen, Spanjaarden en Duitsers tegenover een aangroei van 12.000 Turken, 13.000 Marokkanen, 2.000 overige Afrikanen, 700 Zairezen. Voor Turken en Marokkanen is deze aangroei meer het gevolg van een natuurlijke aangroei dan van migratie.

Waar op vandaag de vreemdelingen ongeveer 4,5% uitmaken van de totale Vlaamse bevolking, laat Tabel 13 zien hoe dit varieert van 6% bij de 0- tot 4-jarigen tot 1,5% bij de plus-negentigers.

Luk Deschamps

Land van nationaliteit van de partner	vrouw = belg	man = belg
Buurlanden (Ned-Fr-Lux-D-VK)	3498	3031
Italië	2668	1226
Spanje	501	421
Turkije en Maghreb	1140	445
Andere landen	2144	1921
Totaal EG-landen	6990	5349
Totaal niet EG-landen	2941	2067
Alle landen	9951	7416

Tabel 10 : Nationaliteit van de vreemdelingen die gehuwd zijn met een Belg (cijfers 1986 - 1989)

1977	1665
1978	3143
1979	1939
1980	2262
1981	1942
1982	1952
1983	2974
1984	2242
1985	2187
1986	2862
1987	1583
1988	1705
1989	1878
Totaal	28334
Jaargemiddelde	2180

Tabel 11 : Aantal naturalisaties (1977 - 1989)

	mannen	vrouwen	totaal
0 4	6.06	6.13	6.10
5 9	6.16	6.31	6.23
10 14	5.37	5.69	5.52
15 19	4.69	4.89	4.79
20 24	4.77	4.69	4.73
25 29	5.46	4.24	4.87
30 34	5.59	3.81	4.72
35 39	5.57	3.50	4.56
40 44	4.88	3.11	4.02
45 49	5.19	3.30	4.25
50 54	4.01	2.47	3.24
55 59	3.27	2.02	2.63
60 64	2.89	1.92	2.39
65 69	2.72	1.74	2.19
70 74	2.28	1.48	1.82
75 79	1.72	1.19	1.40
80 84	1.70	1.16	1.35
85 89	1.47	1.24	1.31
90 94	1.87	1.33	1.48
95 +	0.64	1.78	1.48

Bron: NIS-Rijksregister

Tabel 13 : Aandeel van de vreemdelingen in de totale bevolking van het Vlaamse gewest. Toestand op 1 januari 1988

Geraadpleegde en te raadplegen literatuur :
Deschamps, L., Pauwels, K.,
De migrantenpopulatie in Vlaanderen. Cijfers 1/1/92. Gewest. Arrondissementen. Gemeenten. CBGS-interne nota, Werkgroep Migranten, oktober 1992.

Dumon, W., Adriaenssens, G.,
OCDE-système d'observation permanente des migrations en Belgique 1990, SOPEMI, 1990/4, Sociologisch Onderzoeksinstituut, Departement Sociologie, KU Leuven.

NIS,
Algemene volks- en woningtelling op 1 maart 1991, deel IB - Bevolkingscijfers : leeftijd, geslacht, nationaliteit. Per gemeente. NIS, Leuvensesteenweg 44, 1000 Brussel.

NIS,
Bevolkingsstatistiek, Diverse nummers, NIS, Leuvensesteenweg 44, 1000 Brussel.

Willems, P., Deschamps, L., Pauwels, K.,
Bevolkingsaantallen naar nationaliteit en leeftijd op 1 januari 1990. Deel 1 : een selectie van Vlaamse gemeenten. CBGS-Werkdocument nr. 77, 506 p., 1991.

Willems, P., Deschamps, L., Pauwels, K.,
Bevolkingsaantallen naar nationaliteit en leeftijd. Deel 2 : Brussel - de 19 gemeenten. CBG-Werkdocument nr. 78, 118 p., 1991.

Migranten en demografie

	A.C.			%			
	3/1/70	1/3/81	1/3/91	3/1/70	1/3/81	1/3/91	
Alle vreemdelingen	164029	232544	258848	164029	232544	258848	Alle vreemdelingen
Nederland	45788	54262	54779	27.91	23.33	21.16	Nederland
Marokko	11191	30135	42728	6.82	12.96	16.51	Marokko
Turkije	8864	30691	42681	5.40	13.20	16.49	Turkije
Italië	24352	30482	26963	14.85	13.11	10.42	Italië
Frankrijk	13909	17442	14600	8.48	7.50	5.64	Frankrijk
V-Koninkrijk	6626	10490	11501	4.04	4.51	4.44	V-Koninkrijk
Duitsland	9109	11020	9940	5.55	4.74	3.84	Duitsland
Spanje	11665	10761	9691	7.11	4.63	3.74	Spanje
Andere Europa	4923	6765	6869	3.00	2.91	2.65	Andere Europa
Vluchtelingen		4865	4175		2.09	1.61	Vluchtelingen
V.S.	4063	3816	3815	2.48	1.64	1.47	V.S.
Griekenland	4267	3866	3757	2.60	1.66	1.45	Griekenland
Andere Afrika		1287	3611		0.55	1.40	Andere Afrika
Andere Azië		2441	3035		1.05	1.17	Andere Azië
Den + Lux + Ieri	976	1886	2619	0.60	0.81	1.01	Den + Lux + Ieri
Portugal	1698	2229	2585	1.04	0.96	1.00	Portugal
Andere Amerika	533	1401	2567	0.32	0.60	0.99	Andere Amerika
Tunesië	605	2000	2094	0.37	0.86	0.81	Tunesië
Zaire	730	1055	1780	0.45	0.45	0.69	Zaire
Indië		747	1748		0.32	0.68	Indië
Algerije	911	1836	1541	0.56	0.79	0.60	Algerije
Fin + Zwe + Noorw		1173	1516		0.50	0.59	Fin + Zwe + Noorw
Polen	3598	1454	1398	2.19	0.63	0.54	Polen
China		344	1115		0.15	0.43	China
Israël		823	1093		0.35	0.42	Israël
Zwitserland	1078	1038	871	0.66	0.45	0.34	Zwitserland
Japan		471	725		0.20	0.28	Japan
Iran		172	698		0.07	0.27	Iran
Pakistan		309	646		0.13	0.25	Pakistan
Oostenrijk	625	620	537	0.38	0.27	0.21	Oostenrijk
Oceanië		147	279		0.06	0.11	Oceanië
Vaderlandlozen	3651	685	261	2.23	0.29	0.10	Vaderlandlozen

Tabel 12 : Nationaliteit van de vreemdelingen in het Vlaams Gewest

Migranten en demografie

Over het moeilijk samengaan van cijfers en concepten in het minderhedendebat

Zowel in het politieke als in het wetenschappelijke debat worden begrippen als migrant, vreemdeling, allochtoon, minderheden gastarbeider door elkaar gebruikt. Er heerst een inhoudelijke verwarring over de gehanteerde concepten : ze worden al te vaak als vanzelfsprekend aangenomen, zonder expliciete definiëring of inhoudelijke verduidelijking te geven.

Een duidelijke begripsafbakening en doelgroepomschrijving is echter onontbeerlijk voor de beleidsmaker, de onderzoeker en de gebruiker van onderzoeksresultaten. Vooral bij het gebruik van secundaire bronnen kan het ontbreken hiervan tot vertekeningen leiden. Men is in veel gevallen immers aangewezen op overheidsstatistieken (NIS, administratieve gegevens, enz.) waar geen gebruik gemaakt wordt van uniforme definities of waardenkel wordt uitgegaan van het juridische nationaliteitscriterium. Bovendien wordt door de toepassing van de wet tot wijziging van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit (wet van 13 juni 1991), een deel van de voorheen vreemde bevolking, die vaak als doelgroep voor het beleid wordt beschouwd, statistisch onzichtbaar. Dit heeft tot gevolg dat cijfers en concepten in vele gevallen dezelfde lading niet meer dekken. De vraag is dan of het nationaliteitscriterium nog altijd even relevant is voor beleidsvoering t.a.v. etnische minderheden. De beleidsdoelgroep van de overheid blijft immers niet meer beperkt tot vreemdelingen. In het kader van het gevoerde minderhedenbeleid blijkt er nood te zijn aan alternatieve criteria voor doelgroepafbakening, omdat men vanuit andere perspectieven vertrekt dan het juridische, vanuit het achterstandsperspectief bijvoorbeeld.

De moeilijke en vaak dubbelzinnige interpretatie van statistisch bronnen-materiaal

Een minderhedenbeleid dat zijn doelgroep ruimer wil dan de strikt juridische afbakening, wordt niet geruggesteund door statistisch materiaal, aangezien dit materiaal maximaal differentieert naar nationaliteit.

Administratieve en overheidsstatistieken zijn belangrijke gegevensbronnen voor beleid en onderzoek. In deze bronnen wordt over het algemeen het nationaliteitscriterium gebruikt : dit criterium kadert immers in het juridisch perspectief van waaruit de wetgever vertrekt. Bovendien is het makkelijk hanteerbaar en voor administratieve doeleinden meestal voldoende.

Toch blijkt dat in overheidsstatistieken grote verschillen in aantallen voorkomen, niettegenstaande hetzelfde nationaliteitscriterium wordt gebruikt. Zo telt Justitie op 1 januari 1989 940.456 vreemdelingen in België, terwijl het NIS er 868.757 telt¹. Dit verschil van 71.699 is niet zoutloos. In Frankrijk bijvoorbeeld, kwam men bij de volkstelling van 1 april 1982 op een totaal aantal legaal aanwezige vreemdelingen van 3.670.000. Het Franse Ministerie van Binnenlandse Zaken gaf echter per 31 december 1981, op basis van gegevens van de vreemdelingenpolitie, een totaal op van 4.223.928². Oorzaken voor deze verschillen zijn te vinden in de verschillende manieren van registreren en in fouten die in het proces van gegevensverzameling zijn ontstaan. Als het al zo moeilijk is om dit relatief gemakkelijke criterium te hanteren, zorgt de registratie van alternatieve criteria ongetwijfeld voor nog meer problemen.

Naast de summiere gegevens over de "vreemde" bevolking in de overheidsstatistieken vormt het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS)³ een belangrijke bron van informatie over demografische gegevens. Het concept "vreemdeling" wordt door het NIS als volgt omschreven : *personen die de Belgische nationaliteit niet bezitten en op de teldatum in de*

*bevolkings- of vreemdelingenregisters zijn ingeschreven of die zich op de teldatum op regelmatige wijze in België bevinden met het inzicht er zich te vestigen.*⁴ Ook het NIS gebruikt dus het nationaliteitscriterium.

Toch wordt sinds de volkstelling van 1 maart 1991 een eerste (nog aarzelende) stap gezet naar een ruimer criterium dan de nationaliteit. In de volkstelling van 1981 werd uitsluitend naar de nationaliteit gevraagd. In de telling van 1991 werd ook naar de volgende variabelen gepeild : de hoofdverblijfplaats van de moeder bij de geboorte van de betrokkene (voor België : gemeente en provincie - voor het buitenland : land en beginjaar van verblijf in België) en de nationaliteit bij geboorte. Op deze manier is het mogelijk een zicht te krijgen op het aantal genaturaliseerde personen en zo ook op de herkomst van deze personen.

Het probleem bij een volkstelling zit 'm in de betrouwbaarheid van de gegevens. De telformulieren worden ingevuld door de betrokkene zelf. Onvolledige en onjuiste informatie is dus niet uitgesloten. Anderzijds kanaan de hand van de gedetailleerde en complete gegevens een uniek demografisch beeld geschetst worden. Voor sociaal-geografische werken, bijvoorbeeld, zijn deze gegevens onontbeerlijk.

In de lopende statistieken van het NIS wordt nog steeds uitsluitend gewerkt met het nationaliteitscriterium. Tot 1988 werd het bevolkingscijfer bepaald door bij het cijfer van de laatste tienjaarlijkse telling telkens de resultaten van de loop van de bevolking in één jaar te voegen. Elk jaar kreeg het NIS van elke gemeente van het Rijk een opgave van het aantal personen die in de registers waren ingeschreven, of eruit waren geschrapt,

Migranten en demografie

ingedeeld naar geboorten, overlijdens, vestiging in of vertrek uit de gemeente. Er werd een onderscheid gemaakt naar geslacht, nationaliteit (Belg - vreemdeling) en herkomst of bestemming (interne en externe migratie). Voor vreemdelingen werd nog afzonderlijk aangegeven of ze in het bevolkingsregister of in het vreemdelingenregister waren ingeschreven. Er werd ook melding gemaakt van het aantal naturalisaties.

Het verkregencijfer kwam dan overeen met de bevolking die van rechtswege in ons land mocht verblijven en bepaalde categorieën van personen die in het buitenland verbleven. Bepaalde vreemdelingen die voor internationale instellingen werken en illegalen (vanzelfsprekend) waren hierin niet begrepen. In het eindcijfer zat bovendien een aanzienlijk aantal fouten, ontstaan bij het inschrijven en schrappen van personen in de registers.

Vanaf 1988 wordt het bevolkingscijfer bepaald op basis van gegevens van het Rijksregister. Het Register centraliseert een aantal gegevens op basis van de gemeenteregisters. Het totaal aantal natuurlijke personen stemt overeen met de inhoud van de bevolkingsregisters van de gemeenten plus de vreemdelingen die er niet in opgenomen zijn, maar zonder het buitenlands diplomatiek personeel dat in België verblijft. Bij de vreemdelingen wordt geen onderscheid gemaakt naargelang ze in het vreemdelingenregister of in het algemene bevolkingsregister zijn ingeschreven. Statistisch gezien is dit onderscheid van weinig belang, te meer omdat het in de loop der tijden verschillend werd toegepast¹. Juridisch gezien is het wel van belang, omdat de ingeschreven in het bevolkingsregister recht op vestiging hebben en deze in het vreemdelingenregister niet.

Het NIS krijgt van het Rijksregister de inlichtingen die noodzakelijk zijn om de taken waarvoor het NIS bevoegd is (het opmaken van statistieken) te kunnen uitoefenen. De variabelen in kwestie zijn naam en voornamen, geboorteplaatsen - datum, geslacht, nationaliteit, hoofdverblijfplaats, plaats en datum

van overlijden, beroep, burgerlijke staat en samenstelling van het gezin. De erkende vluchtelingen worden geregistreerd als UNO-vluchteling met vermelding van hun etnische oorsprong, volgens de criteria van de Conventie van Genève van 28 juli 1951 en het Protocol van New York van 31 januari 1967 betreffende de status van vluchtelingen.

Voor de variabele nationaliteit wordt in het Rijksregister niet alleen de huidige nationaliteit geregistreerd maar ook de wijze en de datum van de verwerving van de Belgische nationaliteit, en de eventuele vroegere nationaliteiten. Bovendien wordt bij de registratie van een persoon het registratienummer van de vader vermeld. Op deze manier is bijvoorbeeld de opsporing van de herkomst van de betrokken persoon mogelijk. Het Rijksregister biedt dus een potentieel aan mogelijkheden om de herkomst te achterhalen, maar geeft deze gegevens niet vrij, omwille van de privacybescherming.

De kwaliteit van de gegevens is evenwel afhankelijk van die van elke schakel in de keten van informatie-verzameling: de gemeenteregisters, de overzending naar het Rijksregister, het beheer door het Register en de verwerking bij het NIS. In elke schakel van deze ketting kunnen fouten en onnauwkeurigheden ontstaan. In het eerste stadium kunnen dubbeltellingen ontstaan door de interne en externe migraties. Het overzenden naar het Rijksregister kan enige vertraging oplopen, maar in principe komen hierin geen fouten voor. Correcties worden doorgevoerd in het beheer van het Rijksregister door vergelijking van verschillende gemeenten onderling.

De gevolgen van de wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit

De officiële statistieken vormen dus een belangrijke bron van demografische gegevens voor het minderhedenbeleid. Voor beleidsdomeinen zoals onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg kan men de bruikbaarheid en het nut van dit criterium in vraag stellen, omdat de beleidsvragen en problemen vaak ver-

der reiken dan de populatie afgebakend op basis van nationaliteit.

De afbakening van deze doelgroep wordt bovendien extra bemoeilijkt, na de wijziging van het *Wetboek van de Belgische Nationaliteit*². Deze wetswijziging heeft de automatische naturalisatie van de derde generatie migranten en de vereenvoudiging van de naturalisatieprocedure voor de tweede generatie tot gevolg, met de bedoeling zo hun kans op integratie in de Belgische samenleving te vergroten. Dit betekent dat de derde generatie migranten en een deel van de tweede generatie statistisch onzichtbaar worden. Volgens schattingen gaat het hier om ongeveer 100.000 personen. Aan de basis van deze wet liggen de voorstellen van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid. Deze wijzen op het belang van nationaliteit in het integratieproces. De verwerving van de Belgische nationaliteit betekent het wegvallen van de formele achterstelling waarmee migranten worden geconfronteerd, enkel en alleen omwille van hun hoedanigheid als vreemdeling. De nationaliteitsverwerving leidt immers voor de betrokken personen tot verblijfszekerheid, recht op deelneming aan het economische leven - wat niet belet dat feitelijke achterstellingen hen hier nog parten kan spelen - het genot van alle sociale (zekerheids-) voorzieningen en alle burgerlijke rechten, en, afhankelijk van de wijze waarop de nationaliteit verworven wordt, van de politieke rechten. Vanuit juridisch perspectief kan de nieuwe wet alleen maar positief zijn als element van het integratiebeleid. Maar het naturalisatiebeleid heeft geen impact op andere etnisch-culturele en maatschappelijk-politieke componenten. Problemen als discriminatie op de arbeidsmarkt houden immers niet op te bestaan bij het verwerven van de Belgische nationaliteit. Vanuit het perspectief van achterstand en integratie betekent de nieuwe wet een verarming van de statistische informatie over de oorspronkelijk vreemde bevolking in België, die als doelgroep voor beleid en onderzoek wordt beschouwd. Heel wat integratieproblemen situeren zich im-

mers juist bij de tweede en derde generatie. Het Koninklijk Commissariaat merkt trouwens op dat de nationaliteitsverwerving als een belangrijk, maar op zich zeker geen afdoend middel tot integratie kan beschouwd worden.

Problemen bij alternatieve criteria voor doelgroepafbakening

Zoals gezegd, blijft de afbakening van de doelgroep op basis van het nationaliteitscriterium een veelvuldig gebruikte techniek. Men moet er dus over waken deze variabele geen grotere verklaringswaarde toe te dicht dan een pragmatische. In feite is de rechtstreekse verklaringswaarde van deze variabele enkel van toepassing als thema's in de sfeer van formele, juridische achterstelling bestudeerd worden, de ontoegankelijkheid van het openbaar ambt bijvoorbeeld. Men moet zich hoeden voor de verklaringswaarde van de variabele nationaliteit of etnisch getinte variabelen als dusdanig voor het thema informele achterstelling en achterstand.

In het minderhedenbeleid is er echter een dwingende vraag naar informatie over de positie van de beleidsdoelgroep op verschillende niveaus en in verschillende sectoren. De nood aan een duidelijker basis om de achterstandspositie vast te leggen en eventuele vorderingen in het inlopen ervan te meten, doet zich niet enkel voelen in het achterstandsbeleid maar ook in het geval van regelrechte discriminaties. Registratie van het nationaliteitskenmerk volstaat niet om deze positie volledig in kaart te brengen. De vraag naar registratie van etniciteit komt dan op de voorgrond.

Maar de etnische herkomst bepalen is geen eenvoudige zaak. Als men beslist een minderhedenbeleid te voeren, is registratie hiervan toch noodzakelijk, omdat anders de basisgegevens van de doelgroep ontbreken waarop de beleidsmaatregelen moeten worden gericht.

De problemen van gegevensverzameling bij het gebruik van alternatieve criteria voor doelgroepafbakening zijn niet gering. Naast de technische

Migranten en demografie

aspecten van gegevensbanken en het principiële probleem van de bescherming van de privacy, is het grootste probleem de kwantificering van de verschillende criteria.

Om pragmatische redenen wordt door sommigen teruggegrepen naar naamregistratie. Dergelijke methode leidt echter tot een onderschatting van het aantal doelgroepleden. Een tweede methode bestaat erin dat de respondenten op een subjectieve wijze aanduiden of zij al dan niet behoren tot een etnische groep. Dit systeem van zelfidentificatie is ons inziens weinig bruikbaar voor de organisatie van officiële databanken. De meest bruikbare en kwantificeerbare variabelen die in aanmerking komen voor de registratie van de etnisch-culturele positie lijken de nationaliteit, de nationaliteit bij geboorte, het geboorteland, en dit eventueel tot verschillende generaties terug langsvaders- en/of moederszijde. Deze variabelen hebben wel als nadeel dat ze verwijzen naar een nationaliteit en een natie. Etnische groepen zoals Koerden en Berbers hebben zo geen mogelijkheid om zichzelf als etnische groep te identificeren. Rekening houdend met de beperkingen van deze laatste methode van registratie kan de etnische afkomst dan beschouwd worden als nieuwe demografische parameter in algemene registratie.

Men kan zich wel vragen stellen bij de praktische bruikbaarheid van deze alternatieve registratie. Als zelfs registratie van een relatief eenvoudig criterium als nationaliteit reeds moeilijkheden oplevert, staat het vast dat het gecompliceerde criterium etnische herkomst voor heel wat problemen zorgt bij de praktische realisatie van de registratie. Naast de bepaling van de te registreren variabelen, moet een aantal opties genomen worden: In welke sectoren moet de registratie doorgevoerd worden? Moet de registratie gebeuren voor administratieve bestanden of enkel voor onderzoeksbestanden (d.w.z. "monitoring" systeem)? In welke mate zullen de gegevens betrouwbaar en voldoende snel beschikbaar zijn voor de uitvoering van een

beleid ten aanzien van etnische minderheden?

Los van het probleem van operationalisering, pleiten veel onderzoekers en beleidsmensen ervoor dat men de registratie van alternatieve criteria zoals etnische herkomst niet mag laten afhangen van een achterstands- of minderhedenbeleid, maar dat deze systematisch moet worden doorgevoerd omwille van de waarde van deze informatie voor beleid en onderzoek. In België kan, zoals reeds vermeld, deze mogelijkheid geschapen worden via aanpassing van het Rijksregister. Op dit niveau moet dus de fundamentele keuze gemaakt worden tussen het integratieprincipe en het principe van de privacybescherming.

Ingrid Vanhoren,
wetenschappelijk medewerkster
aan het Hoger Instituut voor de
Arbeid/Sector Etnische
Minderheden, K.U. Leuven.

"Over wie praten we nu eigenlijk?"
Verkenning van de criteria voor
doelgroepafbakening in beleid voor en
onderzoek over etnische minderheden.
Steunpunt Migranten-Cahiers nr.
1992, 35 blz. Prijs: 150 Bfr.

¹ DUMON, W., en ADRIAENSENS, G., *OCDE-système d'observation permanente des migrations Belgique 1990*. SOPEMI 1990/4. Leuven, 1990. p.23.

² ENTZINGER, H.B., *Vergelijkend beleidsonderzoek op het terrein van etnische minderheden*. In: *Mens en maatschappij*, 1985, 1, p.70.

³ NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK, *Bevolkingsstatistieken*, 1991, nr.1, p.5-10.

⁴ MENS EN RUIMTE, *Uitbouw van een permanent informatiesysteem van sociale indicatoren voor het meten van de integratie van gastarbeiders in de Vlaamse Gemeenschap*. Brussel, 1985, p.1.1.

⁵ NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK, a.w., p.9.

⁶ Wet van 13 juni 1991 tot wijziging van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit en van de artikelen 569 en 628 van het Gerechtelijk Wetboek - Belgisch Staatsblad 3 september 1991 - p.19071-19075.

Migranten en demografie

De nieuwe Belgen "Sire, er zijn geen Belgen"

Nochtans bestaan er sinds 1830 Belgen en niet-Belgen. De nationaliteitswetgeving bepaalt wie Belg is en wie Belg kan worden. Zo legt elke staat vast wie zijn "onderdanen" zijn en wie "vreemdeling" is. In de loop van de jaren is de Belgische nationaliteitswetgeving meer dan eens veranderd. Naargelang gewijzigde omstandigheden veranderden de beleidsopties om de Belgische nationaliteit strenger of eenvoudiger toe te kennen.

Recent nog was er een belangrijke wijziging van de nationaliteitswetgeving die een grote groep vreemdelingen de mogelijkheid geeft op een eenvoudige manier Belg te worden. Nieuwe Belgen verdwijnen uit de statistieken van de vreemde bevolking en verarmen de statistische informatie over deze bevolkingsgroep. Vanuit dit oogpunt is het interessant te weten hoe groot de groep nieuwe Belgen is.

Geschiedenis

Sinds het ontstaan van België tot na de tweede wereldoorlog zijn slechts 75.600 mensen Belg geworden, dit is gemiddeld ongeveer 660 mensen per jaar. Daarna groeide het aantal nieuwe Belgen gestaag: van 1946 tot 1986 verkregen 263.000 vreemdelingen de Belgische nationaliteit. Dit komt neer op een gemiddelde van 6.500 nieuwe Belgen per jaar. Ongeveer 25% van deze groep werd in het jaar 1985 Belg, toen de nationaliteitswetgeving vernieuwd werd (Wet Gol). In dat jaar werd het Wetboek van Belgische Nationaliteit ingevoerd dat o.a. voorzorg in een automatische verkrijging van de Belgische nationaliteit voor alle kinderen jonger dan 18 jaar geboren uit een Belgische moeder. Sinds 1986 tot 1990 werden gemiddeld ± 8.000 migranten per jaar Belg, door naturalisatie, huwelijk,

De laatste nieuwe wetwijziging

Op 1 januari 1992 is er een belangrijke wijziging aan de nationaliteitswet in werking getreden. Deze komt migranten van tweede en derde generatie ten goede. Over hoeveel nieuwe of potentieel nieuwe Belgen het gaat, is echter nog niets met zekerheid geweten. Derde-generatie migranten die op 1 januari 1992 jonger dan 18 jaar waren, worden, mits ze aan de voorwaarden voldoen, automatisch Belg. Volgens een studie van de U.C.L., gemaakt in opdracht van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid, zouden 25.000 tot 40.000 migranten de voorwaarden tot automatisch Belg worden, vervullen. Ook kinderen die na 1 januari 1992 geboren worden en aan de voorwaarden voldoen, worden automatisch Belg. Deze groep zit echter niet in bovengenoemde cijfers inbegrepen.

Tweede-generatie migranten kunnen door een eenvoudige verklaring de Belgische nationaliteit verkrijgen. Ouders kunnen deze verklaring voor hun jonge kinderen (0-12 j.) afleggen en adolescenten tussen 18 en 30 j. leggen deze verklaring zelf af.

Het geheel van jongeren waarvoor de ouders sinds 1 januari een verklaring kunnen afleggen, werd niet berekend in de studie van de U.C.L. Wel werd het aantal kinderen dat jaarlijks geboren wordt en aan de voorwaarden voldoet, berekend. Het zou gaan over 4.000 tot 6.000 geboortes per jaar.

De groep die tussen 18 en 30 jaar een verklaring kan afleggen werd volgens de berekeningen van de U.C.L. geschat op 75.000 tot 90.000 personen. De groep jongeren tussen 12 en 18 jaar die binnen afzienbare tijd ook van deze maatregel kunnen genieten, werd eveneens niet berekend.

Een eerste tekortkoming van de studie van de U.C.L. werd hierboven al duidelijk zichtbaar: verschillende groepen migranten werden niet meegerekend om de gevolgen van de nieuwe nationaliteitswetgeving in te schatten. Een tweede tekortkoming is dat het onderzoek zich baseert op een relatief kleine steekproefname in twee steden van België, namelijk Antwerpen en Charleroi. Het gebruik van deze gegevens als staalkaart voor de bevolking van het Rijk is niet vanzelfsprekend, aangezien de kaart van de vreemde bevolking in Limburg en Brussel toch wel een ander beeld geeft.

Intussen zijn er nog altijd geen harde cijfers bekend. Een eigen rondvraag bij een beperkt aantal Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten leverde ons het volgende materiaal:

Migranten en demografie

DERDE GENERATIE: automatisch genaturaliseerden

- Antwerpen:	716
- Gent:	167
- Sint Niklaas:	0
- Genk:	1.319
- Houthalen-Helchteren:	±500
- Mechelen:	±36
- Oostende:	±17
- Brussel:	±600
- Sint Joost-ten-Node:	253
- Anderlecht:	579
- Schaarbeek:	579
Totaal:	±4.787

TWEDE GENERATIE: eenvoudige verklaringen

- Antwerpen:	261	op 17/4
- Gent:	28	op 15/5
- Sint Niklaas:	22	
- Genk:	308	
- Houthalen-Helchteren:	±50	
- Oostende:	4	
- Brussel:	170	op 20/5
- Anderlecht:	133	op 12/5
- Schaarbeek:	327	op 19/5
Totaal:	1.303	

Deze cijfers moeten uiteraard zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden.

Opvallend is wel dat de tweede generatie niet "en masse" Belg wordt. Nu de legerdienst wordt afgeschaft, zal dat voor de mannen waarschijnlijk enigszins veranderen. Beduidend meer meisjes dan jongens hebben tot nu toe de verklaring tot verkrijging van de Belgische nationaliteit afgelegd. Toch zal pas na verloop van jaren een echte evaluatie te maken zijn. Voor de derde generatie is het duidelijk dat in Vlaanderen nog niet zoveel migranten de Belgische nationaliteit automatisch kunnen verkrijgen, dit in tegenstelling met Limburg en in mindere mate Brussel. De verschillen zijn te wijten aan de specifieke geschiedenis van de migratie per streek.

Zolang geen officiële cijfers bekend zijn, blijft het gissen naar het exact aantal nieuwe Belgen sinds 1 januari 1992. Wij kunnen alleen maar hopen dat deze cijfers binnenkort beschikbaar zullen zijn.

Ruth Stoks

Bibliografie:

- KONINKLIJK COMMISSARIAAT VOOR HET MIGRANTENBELEID, Integratie (beleid): een werk van lange adem, deel III: Feiten en toelichting van de voorstellen, blz. 282-292.
- VANHOREN L., Over wie praten we nu eigenlijk?, Steunpunt Migrantencahiers nr.1, H.I.V.A., Leuven, blz. 12-18.

Turkse vrouwen geëmancipeerder dan wij denken!

Op 1 mei werden de resultaten van de enquête "Gezinsvorming en waardenpatronen bij Turkse vrouwen in Vlaanderen en Brussel" gepresenteerd. Deze enquête, enig in haar soort, vroeg een representatieve groep Turkse vrouwen naar hun migratiegeschiedenis, scholing, tewerkstelling, vruchtbaarheid, kennis en gebruik van anticonceptie en opinies met betrekking tot sociale verhoudingen, waarden en normen.

Uit de antwoorden van de 827 onder-vraagde Turkse vrouwen tussen 19 en 49 jaar (wonende in 24 gemeenten), bleek dat jonge Turkse vrouwen even geëmancipeerd zijn als hun Vlaamse en Brusselse seksegenoten.

Het merendeel van de vrouwen die niet in Turkije werden geboren, de tweede generatie dus, zijn tussen 17 en 29 jaar oud. Van de eerste-generatievrouwen kwam 39% voor haar 15e naar België, een vrij hoog percentage liep hier ook school. De eigenlijke migranten zijn de vrouwen die met hun echtgenoot naar België kwamen, of hem naderhand hebben vervoege. Deze groep maakt meer dan de helft van de ondervraagde vrouwen uit.

HET OPLEIDINGSPEIL - KENNIS VAN NEDERLANDS OF FRANS

Algemeen kan gesteld worden dat het opleidingspeil en de kennis van de Belgische talen een functie zijn van de "immigratiegeneratie".

Eerste generatie

Van de vrouwen behorend tot de eerste generatie, heeft slechts 5% onderwijs genoten in België. Van deze eerste generatie heeft slechts ± 14% school gelopen tot 15 jaar en bijna 80% kan lezen noch schrijven in het Nederlands of in het Frans.

Bijna 24% van de jongere vrouwen (17 - 29 jaar) liep school tot 15 jaar of langer, tegenover slechts 2,5% bij de ouderen (40 - 49 jaar).

Migranten en demografie

De jongere vrouwen kunnen, ondanks hun korter verblijf in ons land, veel beter Nederlands of Frans lezen en schrijven dan de oudere groep die hier langer verblijft. Ook is hun talenkennis groter en ligt hun opleidingsniveau aanzienlijk hoger. 90% van deze groep 17-29-jarigen liep school in België. Bij de "midden-generatie" (+30 - 39 jaar) staat de talenkennis en het opleidingsniveau rechtstreeks in relatie met het feit of zij al dan niet in België naar school gingen.

Tweede generatie

Bijna 98% van de tweede generatie kreeg een opleiding tot minstens 15 jaar. Voor hen is het hoofdprobleem niet de taal, maar wel de integratie via een plaats op de arbeidsmarkt.

MIGRATIE

Ongeveer 64% van de dames die op niet zeer jonge leeftijd naar België kwamen, beoordelen hun migratie gunstig. Bij de groep jongere vrouwen (17 - 29 jaar) die als kind of adolescent naar België kwamen, is dit $\pm 67\%$, bij de jongere vrouwen die als bruid of met hun echtgenoot naar België kwamen, is dit slechts 49%.

Vermoedelijk worden de aanpassingsproblemen door deze laatste het scherpst gevoeld.

EIGENDOMMEN

Vele Turkse families hebben zowel eigendom in België als in Turkije. Gemiddeld 40% heeft eigendommen in Turkije. Bij de eerste generatie ligt dit percentage hoger, tot zelfs 75% bij migranten ouder dan 40 jaar. Bij de jongeren die met hun ouders meereisden of in West-Europa geboren zijn, daalt dit percentage tot 20%.

Gemiddeld 35% heeft eigendommen in België. 41% van de eerste generatie is eigenaar, bij de ouderen onder hen loopt dit zelfs op tot 50%.

HUWELIJK

Algemeen kan gesteld worden dat $\pm 37\%$ van alle ooit gehuwde vrouwen van de eerste en tweede generatie, huwde voor de leeftijd van 18 jaar. Dit geldt zeker voor de vrouwen ouder dan 30 jaar die

met hun echtgenoot meereisden of hem later vervoegden, waar dit percentage stijgt tot bijna 50%. Jongeren (18 - 29 jaar) gaan meer en meer een huwelijk op latere leeftijd aan.

De plaats waar het huwelijk voltrokken werd is sterk afhankelijk van de "migratiegeneratie".

Bij de eerste generatie is meer dan 90% in Turkije gehuwd; bij de vrouwen jonger dan 40 jaar liggen de cijfers lager (tussen 15% en 25%). Een mogelijke verklaring is dat deze jongere vrouwen nog niet gehuwd zijn op het ogenblik van het onderzoek.

Bij de gehele populatie van de ooit gehuwde vrouwen tot 50 jaar is het gemiddelde leeftijdsverschil 3,8 jaar. Voor de vrouwen van eerste generatie en ouder dan 30 jaar loopt dit leeftijdsverschil op tot 4,7 jaar.

Van de tweede generatie is een behoorlijk aantal vrouwen nog niet gehuwd, het leeftijdsverschil is dus onbekend.

PARTNERKEUZE

Tal van maatschappijen in Noord-Afrika en Azië kennen bijna geen vrije partnerkeuze. De bruid en bruidegom kennen elkaar slechts kort voor het huwelijk.

Ongeveer 37% van de vrouwen leerden hun echtgenoot kennen minder dan 1 jaar voor het huwelijk. Dit percentage neemt vrij langzaam af bij de overgang van eerste naar tweede generatie. Voor oudere vrouwen die met hun echtgenoot meereisden of hem naderhand vervoegden ligt dit cijfer op $\pm 43\%$, voor de vrouwen die als kind of adolescent naar België kwamen ligt dit op $\pm 28\%$. Hetzelfde geldt voor de vrouwen die hun echtgenoot minder dan 2 maanden voor het huwelijk leerden kennen (30%). Voor oudere vrouwen die met hun echtgenoot meereisden of hem naderhand vervoegden ligt dit cijfer op

$\pm 36\%$, voor de vrouwen die als kind of als adolescent naar België kwamen ligt dit op $\pm 21\%$.

Bij ongeveer 1/5 van de oudste "migratiegeneratie" werd het huwelijk voltrokken zonder voorafgaande instemming van de vrouw. Bij de generaties die met hun ouders zijn gekomen, of hun ouders vervoegden, daalt dit cijfer tot 1/8. Bij de vrouwen die in België of West-Europa zijn geboren is dit slechts 4,6%. Daartegenover staan de gevallen die zelf een partner kozen en een huwelijk beslisten, met of zonder de ouderlijke toestemming. Het

percentage van deze huwelijken stijgt naarmate de vrouw jonger is. Oudere vrouwen van de eerste generatie halen lage cijfers (tussen 12 en 21%); vrouwen in België of West-Europa geboren, beslissen, in meer dan 50% van de gevallen, zelf over hun partnerkeuze. Er mag aangenomen worden dat later huwen en vrije partnerkeuze gecorreleerd zijn. In twee generaties is de vrije partnerkeuze geëvolueerd van uitzondering tot regel.

ANTICONCEPTIE : METHODE VAN HUIDIG GEBRUIK

Ongeveer 80% van de gehuwde (niet zwangere) vrouwen zijn gebruiker van anticonceptie. 44% gebruikt de pil, 13,4% sterilisatie van de vrouw, 10,1% het spiraaltje, 9,7% coïtus interruptus, 2,8% de prikpil en 7,8% andere methodes.

Bij vrouwen van de tweede generatie, en in het bijzonder bij die vrouwen die hier geboren werden of hier op jonge leeftijd kwamen, neemt het gebruik

van de pil in belang toe. Het gebruik van het spiraaltje, het condoom, periodieke onthouding en minder gebruikte contraceptie neemt af. Oudere vrouwen opteren eerder voor sterilisatie; bij hen komt het gebruik van de pil op de tweede plaats.

Bij de vergelijking van deze resultaten met de gegevens over Vlaamse vrouwen, zijn er een paar opvallende verschillen: sterilisatie bij Turkse mannen is bijna niet bestaand; jonge Turkse vrouwen die hier als bruid kwamen (en hier dus niet zijn opgegroeid), gebruiken opvallend meer de coïtus interruptus en/of periodieke onthouding; en het gebruik van vooral de vrouwelijke sterilisatie, maar ook het spiraaltje als definitief middel om gezinsuitbreiding te stoppen, komt aanzienlijk meer voor dan bij de Vlaamse vrouwen. Turkse vrouwen gebruiken deze methode ook vanaf een jongere leeftijd. Gebruik van het condoom is minder verspreid. Toch benadert het anticonceptieprofiel van de Turkse vrouwen dicht dat van de Vlaamse vrouwen. Het is geenszins een profiel dat ongewenste zwangerschap nog in sterke mate zou toelaten.

Het modernisatieproces aangaande anticonceptie is reeds zeer ver gevorderd. Nochtans maken $\pm 1/4$ van de gehuwde vrouwen geen gebruik van anticonceptie. Dit cijfer stijgt tot 1/3 bij de vrouwen die hier geboren werden of op jeugdige leeftijd emigreerden. Men mag aannemen dat zij de geboorteregeling hebben gestaakt omwille van een zwangerschapswens.

Migranten en demografie

GEWENSTE GEZINSOMVANG EN -SAMENSTELLING

Anders gezegd heeft men niet enkel gepeild naar het gewenste aantal kinderen, maar ook naar de geslachtsvoorkeur.

Uit de onderzoeksgegevens kan besloten worden dat, als gevolg van de generatiewissel bij Turkse vrouwen, het 2-kindgezin de voorkeur geniet, met bijna geen voorkeur voor het geslacht.

RELIGIEUZE PRAKTIJK

Het moskeebezoek van de echtgenoot blijkt een functie te zijn van de leeftijd en niet van de "immigratiegeneratie". 60% van de echtgenoten van de vrouwen tussen 40 en 49 jaar gaan gemiddeld eenmaal per week naar de moskee. Slechts 20% van de jongere mannen brengen wekelijks een bezoek aan de moskee.

Bij de jongere tweede-generatievrouwen stuurt meer dan de helft de kinderen niet naar de Koranschool. Bij de oudere vrouwen is dit 25%.

De Ramadan wordt door $\pm 95\%$ gevolgd. Dit zou toe te schrijven zijn aan het sterk gemeenschapskarakter van deze vastenperiode, alhoewel er toch een tendens waar te nemen is waarbij meer en meer jongere vrouwen zich beginnen te onttrekken aan die vastenperiode.

RELIGIEUZE BELEVING

Door de onderzoekers werd eveneens gepeild naar de persoonlijke religieuze beleving. Ongeveer 80% zegt in de religie troost, bescherming en identificatie te vinden. Hoewel er geen bevestigend verschil is tussen de generaties en leeftijdsgroepen, is de religieuze beleving bij de jonge tweede generatie toch iets zwakker.

MAN-VROUWRELATIE

Ook in de relatie tussen mannen en vrouwen komen markante verschuivingen voor.

Voor jongere tweede-generatievrouwen gaan niet akkoord met het feit dat de vrouw zich in een andere kamer moet terugtrekken bij bezoek van vreemde mannen ($\pm 76\%$ tegenover $\pm 29\%$ bij de oudere en/of eerste generatie). Ongeveer 48% van de jongere tweede generatie meent zonder probleem met andere mannen te kunnen praten, ook als haar echtgenoot deze mannen niet kent. Bij de oudere eerste generatie geldt dit voor $\pm 22\%$.

Bijna 80% van de dames is het er niet mee eens dat ze moet doen wat haar man haar oplegt. De meer traditionele opvattingen komen wel meer voor bij de jonge vrouwen die hier als bruid arriveerden.

Er is dus duidelijk beweging in de opinies over de (traditionele) man-vrouwverhouding, waarbij de generatiewisseling eens te meer als motor fungeert.

DE OPVOEDINGSWAARDEN

Er werd nagegaan in hoever belang gehecht wordt aan het conformisme⁵ en/of de autonomie⁶ in de opvoeding van kinderen. Autonomie blijkt het belangrijkste te zijn voor jongens. Toch wordt die autonomie door slechts $\pm 12\%$ van de respondenten beklemtoond, met een nog lager cijfer bij oudere vrouwen. Voor meisjes liggen de cijfers nog lager.

HET NUT VAN KINDEREN

Hier werd, net zoals voor de opvoedingswaarden, de traditionele⁷ wijze waarop het nut van kinderen wordt ingeschat vergeleken met de meer moderne⁸ voorstelling ervan.

Jongere vrouwen kiezen in 62 à 70% van de gevallen de betekenis van kinderen voor eigen persoonlijkheid en relatie. Bij oudere vrouwen (40 - 49 jaar) van de eerste generatie is dit maar $\pm 27\%$. Van de gehele populatie hecht slechts 6% belang aan het economische nut van kinderen.

Migranten en demografie

MATERIALISTISCHE BEHOEF- TEN VERSUS ZELFONTPLOOI- ING, INSPIRAAKEN POLITIEKBE- WUSTZIJN

Waarden als zelfontplooiing, inspraak en politiek bewustzijn scoren opvallend en onverwacht zeer hoog, zelfs naar Westeuropese maatstaven. Dit is vooral te danken aan de uitspraken van de jongere vrouwen (17 - 29 jaar) van de tweede generatie. Het contrast tussen de oudere vrouwen van de eerste generatie en de jongere vrouwen van de tweede generatie is hier zeer groot.

CONTACTEN BUITEN DE EIGEN ETNISCHE GROEP

Welke aard en frequentie hebben contacten buiten de eigen groep, met Belgen of met andere etnische minderheden?

Ongeveer de helft van de Turkse vrouwen heeft contact met Belgische burens en/of Belgische vrouwen in hun vriendenkring. De jongere Turkse vrouwen die hun socialisatie in België meemaakten hebben nog frequentere contacten en hebben nog meer Belgische vriendinnen. De jonge Turkse vrouwen die recenter met hun man zijn meegerisd of als nieuwe Turkse bruid zijn gemigreerd, daarentegen, liggen achterop (17 à 29%).

Bijna 60% wenst nog meer contact te hebben met Belgische vrouwen. De wens naar meer contact is het sterkst bij die jonge vrouwen die hier als echtgenote zijn aangekomen ($\pm 81\%$).

De contacten met andere migrantengroepen zijn geringer, met de laagste cijfers bij jonge Turkse vrouwen die meer recent als bruid naar België zijn gekomen.

EERSTE CONCLUSIES

In de Westerse maatschappijen valt het modernisatieproces met betrekking tot de aspecten van gezinsvorming, in opinies en in gedrag, vaak samen met een secularisatietendens. Deze studie toont aan dat dit veel minder opgaat voor de Turkse vrouwelijke populatie. Enerzijds gaat de generatiewissel gepaard met zeer treffende verschuivingen naar westers gedrag en opvattingen.

Dit geldt zeker voor de vrije partnerkeuze, toename van de huwelijksleeftijd, aanpassing van het anticonceptiegebruik, de veel lagere kinderwens en gelijke geslachtsvoorkeur, de meer symmetrische man-vrouwrelaties, de minder traditionele opvattingen over het nut van kinderen en hun opvoeding en de grotere individuele autonomie. Anderzijds geven deze veranderingen slechts bij een kleine minderheid ($\pm 8\%$) aanleiding tot een verzwakte religieuze opstelling.

Modernisatie en secularisatie lopen in de Turkse populatie in Vlaanderen en Brussel niet parallel. De belangrijkste reden voor deze ontkoppeling is wellicht het feit dat de Islam als wezenlijk element van de eigen identiteit wordt onderkend. Een dergelijke religieuze identificatie is trouwens vaak eigen aan om het even welke minderheid of nationaliteit die in een defensieve positie is gedrongen. Bij de Turkse vrouwen blijkt dan ook dat de religieuze tradities, en zeker diegene die de band met de Turkse gemeenschap aanhalen, voorts nog sterk benadrukt worden, maar dat deze helemaal niet de aanpassing op andere, zeer belangrijke deelaspecten verhinderen.

Dat deze laatste sterk met de generatiewisseling verband houden wekt geen verwondering: het bevestigt nogmaals dat generaties de motor zijn van structurele en vooral culturele verandering. Dit is des te sterker naarmate de jongere generaties in België zijn gesocialiseerd.

Hiermee is dan ook aangetoond dat de Belgische publieke opinie, voor zover ze Islam associeert met starheid, grondig op het verkeerde spoor zit. De verschuivingen op gezinsvlak en in het kader van de demografie wijzen volkomen in de andere richting. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het feit dat belangrijke structurele problemen zijn gebleven. Deze situeren zich vooral op het niveau van onderwijskeuze en schoolachterstand, en met bij de intrede op de arbeidsmarkt van de jongste generatie. Onderzoek en positieve actie dienaangaande kan alleen maar de verdere verschuiving die in deze studie

werd waargenomen in de hand werken. Een lankmoedig of zelfs defaitistisch beleid ten aanzien van deze structurele factoren zou daarentegen neerkomen op het afremmen en mogelijks omkeren van het modernisatieproces dat hier zo treffend met betrekking tot familie en gezin werd vastgesteld.

Francine Moonen

GEZINSVORMINGEN WAARDENPATRONEN BIJ TURKSE VROUWEN IN VLAANDEREN EN BRUSSEL, Enquête 1991. Een onderzoek uitgevoerd onder leiding van Prof. Dr. R. Lestaeghe, Centra voor Sociologie en Statistiek en Operationeel Onderzoek, V.U. Brussel en Prof. Dr. H. Page, Seminarie voor Demografie, R.U. Gent. I

¹ Dezelfde vragen worden ook aan Marokkaanse vrouwen gesteld. In het eindrapport van dit onderzoeksproject zullen de Turkse en Marokkaanse groepen en generaties vergeleken worden.

² Hiermee wordt eerste of tweede generatie bedoeld.

³ Voor 93% opleiding in België

⁴ Hiermee worden bedoeld condoom, schuimtabletten, pasta, of periodieke onthouding.

⁵ Voor het conformisme werden volgende uitspraken aangeboden: "Ik vind het belangrijk dat een kind goede manieren heeft" en "Ik vind het belangrijk dat een kind gehoorzaam is aan zijn ouders".

⁶ Voor de autonomie werd het volgende aangeboden: "Ik vind het belangrijk dat een kind voor zichzelf kan denken" en "Ik vind het belangrijk dat een kind geïnteresseerd is in het hoe en waarom der dingen".

⁷ De aangeboden traditionele uitspraken waren: "Kinderen zijn een goede hulp in het huishouden" en "Kinderen zullen later, als je oud bent, voor je zorgen".

⁸ De aangeboden moderne opvattingen zijn: "Kinderen maken je een verantwoordelijke persoon" en "Kinderen maken de band tussen man en vrouw hechter".

Migranten en demografie

Hulpverlening aan oudere allochtonen

een survey-onderzoek over Italiaanse 75-plussers in Genk

Migrantenjongeren komen veel vaker in het nieuws dan hun oudere land- en lotgenoten. Al is dat vaak een kwestie van vooroordelen, ook de cijfers spelen een rol. Vergrijzing en veroudering zijn niet bepaald de meest adequate begrippen om het leeftijdsprofiel van onze allochtone medeburgers te omschrijven. Toch is er intussen wel een probleem van opvang van bejaarde migranten uit de eerste generatie.

Het onderzoek dat we hier willen voorstellen, richt zich specifiek op de leefsituatie van bejaarde Italiaanse migranten in de gemeente Genk. Zij vertegenwoordigen er 13% van de totale zestigplussersgroep. Hun vergrijzingsgraad verschilt nauwelijks van deze van de totale Genkse bevolking. Aanleiding tot dit onderzoek was de vraag in welke mate hulpbehoevende, oudere Italianen (kunnen) terugvallen op hun informeel netwerk, wat vaak als vanzelfsprekend wordt aangenomen.

De eerste generatie: cocon?

Om bovenstaande vraag te kunnen beantwoorden, schetsen we eerst de uitgangssituatie van de oudere Italiaanse allochtonen in België. Enkele factoren hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld. Zo is er om te beginnen de socio-economische motivatie van de na-oorlogse Italiaanse migratie. Deze economische migratie bracht vaak een kettingreactie met zich mee: niet zelden waren het inwoners van éénzelfde dorp die op hetzelfde tijdstip, als gevolg van de verslechterde situatie in de landbouw, het land verlieten. In België gingen ze in elkaars buurt wonen, wat het ontstaan van hechte sociale banden in de hand werkten. Dit werd nog versterkt door de manier waarop de Italiaanse vrouwen hun traditionele zorgfunctie in België invulden.

Door de leeftijd van de eerste generatie op het ogenblik van migratie -de helft behoorde tot de categorie 20-29 jaar- is het Nederlandstalig onderwijs nagevoel volledig aan hen voorbij gegaan. De aard van de mannelijke tewerkstelling (mijnbouw), het overwicht van het huiselijke domein bij de vrouwen, het koesteren van de terugkeergedachte, een eigen Italiaans verenigingsleven en pastoraal, en de geringe contacten met de autochtone buurtbevolking vormden daarenboven niet meteen een uitnodiging om Nederlands te leren. Uit het onderzoek blijkt dat 82% van de Italiaanse 75-plussers het zeer moeilijk heeft om Nederlands te verstaan, 91% spreekt het uiterst slecht. Dit legt een zware hypotheek op de hulpverlening aan deze mensen. Als de hulpverlener zelf geen Italiaans spreekt,

is de aanwezigheid van een tolk (meestal een jonger familielid) haast onvermijdelijk. Het risico is groot dat hulpverlening onder dergelijke omstandigheden beperkt blijft tot de materiële component.

Genkse bejaardenvoorzieningen

Aan de hand van een bevraging van de Genkse bejaardenvoorzieningen, trachten we te achterhalen in welke mate de Italiaanse bejaarden er een beroep op doen. Relatief hoog scoren het diensten-centrum (11% van het aantal gebruikers), de sociale dienst van het OCMW (7% van de 65-plussers), Familiehulp (7% van de bejaarde cliënten) en de thuisverpleging van het Wit-Gele Kruis (47 Italiaanse 60-plussers). Elders liggen de absolute cijfers nog

vrij laag: rustoorden 4 Italiaanse bejaarden, Rust- en Verzorgings-tehuizen 2, kortverblijf 2, warme-maaltijdbedeling 2, mindermobielen centrale 3. Rekening houdend met het feit dat de Italianen in Genk 13% van de totale zestigplussersgroep vertegenwoordigen, zijn dit geen overweldigende cijfers.

We peilden eveneens naar de kennis van het Italiaans bij de hulpverleners. Hier komt een zeer heterogeen beeld naar voor: Sommige diensten tellen tweede- en derde-generatie Italianen onder hun personeel. Andere diensten leggen sterk de nadruk op de kennis van het Italiaans en verlenen hun personeel faciliteiten. Tenslotte zijn er voorzieningen waar weinig of geen tegemoetkomingen op het vlak van het Italiaans zijn ingebouwd.

Heeft hulp wel?

Voorlopig kunnen we concluderen dat het informele netwerk niet meer de enige toevlucht is voor Italiaanse migranten uit de eerste generatie. Langzaam maar zeker keren zij zich naar de Vlaamse bejaardenvoorzieningen. Maar waar situeren zich hun noden en welke omvang hebben ze aangenomen? Hiervoor lieten wij de bejaarde Italiaanse migranten via een survey-onderzoek zelf aan het woord. Als onderzoekspopulatie kozen wij de 75+ Italianen (geboren voor 1915) die op 17 september 1990 in het bevolkingsregister van de gemeente Genk waren ingeschreven. In totaal ging het om 158 bejaarden (74 mannen en 84 vrouwen) van Italiaanse nationaliteit. Wij kozen voor de leeftijdsgrens van 75 jaar, omdat vanaf die leeftijd de hulpbehoevendheid meestal sterk toeneemt.

Uiteindelijk hebben 120 Italiaanse 75-plussers (60 mannen en 60 vrouwen)

aan het onderzoek meegewerkt. Dit is 76% van het totaal aantal 75+ Italianen dat in Genk woont. Met de 31 nog in leven zijnde jongere (65-74) partners van de 75-plussers, die eveneens werden bevraagd, komen we aan 151 respondenten. Dit is een representatief staal van de 75+ Italianen in de gemeente Genk.

Financiële situatie en huisvesting

Het gemiddeld maandelijks inkomen van de 75+ Italianen bedraagt - rekening houdend met het feit dat 23 bejaarden hierop niet wilden antwoorden - 32.828 fr. (mediaanwaarde 31.818 fr.). 12% moet het stellen met minder dan 20.000 fr., 40% haalt de inkomensgrens van 30.000 fr. niet. 2/3 van deze mensen moet met dit bedrag minstens 1 persoon onderhouden. 8 bejaarden hebben een inkomen van 45.000 fr. of hoger. Belangrijk is dat 31% van de bejaarden een uitkering wegens beroepsziekte ontvangt; cfr. de vroegere tewerkstelling in de mijnsector. 54% van de 75-plussers beschikt over het WIGW statuut. 72% van hen woont in een rijhuis, 9% in een alleenstaand huis, 14% in een appartement en 5% in een rusthuis of rust- en verzorgingstehuis. 41% is eigenaar, mede-eigenaar of heeft het vruchtgebruik van zijn woning. We gingen na in welke mate deze woningen beantwoorden aan een aantal thuiszorgvereisten: de ligging van de slaapkamer, de badkamer en het WC, het gebruikte verwarmingssysteem, de aansluiting op het openbare waterleidingnet en de aanwezigheid van een telefoon. Hieruit bleek dat 30% van de woningen onaangepast is voor thuiszorg.

Relatiepatroon en sociale participatie

53% van de 75+ Italianen woont nog met de partner, al dan niet samen met kinderen of andere familieleden. 26% woont uitsluitend met de kinderen, terwijl 16% alleenstaand is. De overige 5% vertoeft, zoals we hoger reeds zagen, in een rusthuis of rust- en verzorgingstehuis. Met uitzondering van twee bejaarden hebben alle respondenten kinderen,

meestal meerdere. Zo heeft 47% nog minstens 4 kinderen in leven. De bewoners van een instelling even buiten beschouwing gelaten, hebben alle bejaarden minstens één kind dat binnen een tijdsafstand van 15 minuten woont. Voor één op vijf geldt dit zelfs voor 2 kinderen. Er is dan ook een frequent contact. 80% heeft minstens met één van de kinderen dagelijks contact, 18% minstens wekelijks. Ook voor de kleine kinderen liggen deze cijfers bijzonder hoog: 63% dagelijks en 26% wekelijks. Het zijn face-to-face contacten, er is dus sprake van een hecht familie-netwerk.

Vrienden- en bureaucontacten scoren evenmin laag. 80% van de 75-plussers zegt minstens wekelijks contact te hebben met één van de vrienden. Eén op 4 bejaarden trekt deze lijn ook door naar de burens. Alle respondenten beweren in geval van nood op minstens één vertrouwenspersoon te kunnen terugvallen. In 58% van de gevallen zijn er dan minstens twee.

Italiaanse zelfredzaamheid

De zelfredzaamheid van de onderzoekspopulatie werd gemeten aan de hand van twee complementaire meetinstrumenten.

Eerst werd gepeild naar de hulpbehoefte in verschillende situaties: hulp bij het wassen, aankleden, WC-gebruik, verplaatsen incontinentie en eten. 75% heeft helemaal geen behoefte aan hulp bij één van deze items, 25% bij één ervan. Als we ervan uitgaan dat zware zorgbehoefte begint vanaf het ogenblik dat men hulp nodig heeft bij het wassen, aankleden en WC-gebruik, dan verkeert 13% van onze onderzoekspopulatie in deze situatie.

We vulden dit beeld aan met cijfers over de mobiliteit van de bejaarden die hulp bij huishoudelijke taken en de noodzaak van een permanent toezicht. 9% heeft hulp nodig bij het in en uitbed stappen. 7% kan zich binnenshuis niet alleen verplaatsen, 19% heeft het moeilijk met trappen. Eén op vijf bejaarden heeft hulp nodig bij een wandeling in de onmiddellijke buurt van het huis. Gaat de wandeling verder, dan geldt dit voor 40% van de 75-plussers. De nood

aan hulp bij huishoudelijke taken ligt meestal vrij hoog: 37% voor het bereiden van warme maaltijden, 34% voor licht huishoudelijk werk, 51% voor wassen en strijken en 70% voor zwaar huishoudelijk werk. Voor administratie moet 81% van hen op iemand beroep doen. Kleine werken en klusjes worden door 58% van de respondenten aan anderen overgelaten. Tenslotte vermelden we nog dat 17% overdag en 15% 's nachts permanent toezicht nodig heeft.

Zorgverlening toegankelijk?

Nagenoeg alle bejaarden -met uitzondering van 4 bejaarden die volledig zelfredzaam zijn, één bejaarde die alleen thuisverpleging ontvangt en de bewoners van een instelling- genieten op de één of andere manier van mantelzorg.

Hoewel dit nog steeds de belangrijkste vorm van zorgverlening is, is de aanwezigheid van Italianen in de bejaardenvoorzieningen vandaag niet meer weg te cijferen. Dit confronteert de overheid met een maatschappelijk gegeven waarmee tot voor kort nauwelijks rekening werd gehouden: een degelijke opvang van bejaarde eerste-generatie Italianen veronderstelt de beschikbaarheid van personeelsleden die Italiaans spreken. Bovendien zijn er ook ruimere kennisvereisten, noodzakelijke vaardigheden en belangrijke attitudeveranderingen t.a.v. de Italiaanse 75-plussers.

Dergelijke verbeteringen dienen geïntegreerd te worden binnen het bestaande voorzieningenaanbod. Categoriele structuren zouden de kans op marginalisering alleen maar vergroten. Bestaande initiatieven moeten meer samenwerken rond deze problematiek, met maximale participatie van de allochtone bejaarden. Wie kent immers de concrete noden en problemen beter dan zijzelf?

F. Louckx, C. Pecaut en
S. Mariën, Departement
Gezondheidswetenschappen
V.U.B.

Samengevat uit Alert 1992-12

Duitsland

De jongste golf van anti-vreemdelingengeweld begon op 22 augustus in de Baltische havenstad Rostock. Geweld en brandstichting duurden vier dagen vooraleer de straatbendes het beu werden en een tijdelijke rust weerkeerde. Tijdens het weekeinde van 29-30 augustus werden tehuizen voor vreemdelingen aangevallen in Cottbus en twee andere steden in de deelstaat Brandenburg (vroeger Oost-Duitsland). In Berlijn werd het gedenkteken voor de slachtoffers van de holocaust door een bom beschadigd. En tijdens het daaropvolgende weekeinde waren er opnieuw rellen in Eisenhuettenstadt, Hoyerswerda -waar het in september 1991 begon- en Mittendorf. Tussen 24 augustus en 4 september telde de politie 146 racistische misdrijven.

Extreem-rechtsse groeperingen in Duitsland

	1989		1990		1991	
	Aantal	Leden	Aantal	Leden	Aantal	Leden
Neo-nazistische skinheads	?		?		4.200	
Diverse groeperingen	70	37.700	69	33.600	76	40.950

De belangrijkste groep is de Deutsche Volksunion met 24.000 leden. Er werden 71 extreem-rechtsse publikaties geteld, met een gezamenlijke oplage van 7.2 miljoen exemplaren.

Het rapport beschrijft ook de toename van het geweld tegen vreemdelingen en vermeldt uitdrukkelijk dat er meestal racistische motieven meespeelden:

	1990		1991	
	Oost	West	Totaal	
Moord	2	1	2	3
Brandstichting en bomaanslagen	47	123	260	383
Schade aan goederen	119	171	477	648
Lichamelijk letsel	102	198	251	449
	270	493	990	1483

Bij het vergelijken van de cijfers van Oost en West, moet men ermee rekening houden dat het Westen drie keer meer inwoners telt. De Verfassungsschutz vermeldt dat er geen aanwijzingen zijn dat het straatgeweld georganiseerd wordt door de politieke rechterzijde. En het is ook zeer onwaarschijnlijk dat agenten van de vroegere DDR-staatsveiligheidsdienst (Stasi) een rol zouden spelen. Het zou nog steeds om min of meer spontane acties gaan. Wel treden de herriescoppers op in steeds grotere groepen; dat betekent dat ze meer contacten kunnen hebben en afspraken maken.

In 1991 werden 1.088 personen als daders van of medeplichtigen aan racistisch geweld opgepakt. De meesten zijn zeer jong: 21% is 16 of 17 jaar oud, 48% is tussen 18 en 20 jaar; slechts 0,5% is ouder dan 40 en in slechts 3% van de gevallen waren er vrouwen betrokken.

De Verfassungsschutz publiceerde ook een overzicht van de extremistische migrantenorganisaties. De dienst stelde een daling vast van het aantal organisaties en van het aantal leden en verklaart dit door de achteruitgang van de orthodox-communistische organisaties.

Land van oorsprong	Aantal organisaties		Ledental	
	1990	1991	1990	1991
Arabische oorsprong	14	14	3.100	2.950
Koerden	16	15	3.450	4.750
Turken	23	22	30.100	29.550
Iraniers	8	7	3.000	2.650
Andere	23	21	9.700	3.080
	84	79	49.350	42.980

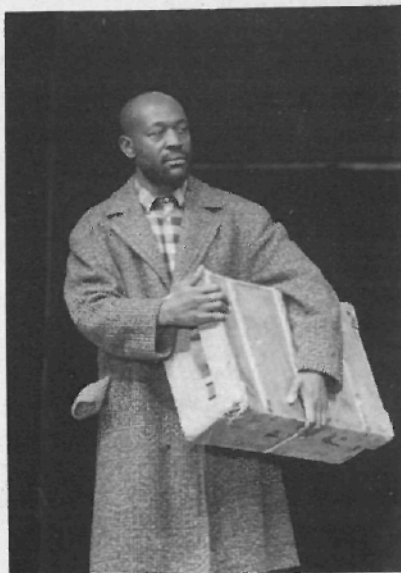
Commentaren en verklaringen

Het spreekt vanzelf dat journalisten en wetenschappers zich uitgeput hebben in het zoeken naar verklaringen voor de racistische geweldgolf.

In de eerste plaats wordt opgemerkt dat het Duitsland van nu niet te vergelijken is met het Duitsland van de jaren twintig en dertig. Er is nu geen sprake van een verloren oorlog met zijn weerslag van massa's terugkerende en teleurgestelde soldaten; er is nu evenmin sprake van een gefrustreerde middenklasse die economisch aan de grond zit en maar al te graag bereid is achter een Leider aan te stappen. Duitsland heeft daarentegen stabiele democratische instellingen die de afgelopen 40 jaar behoorlijk gewerkt hebben.

Men moet ook de reële problemen niet onderschatten. Van juli 1989 tot juli 1992 werden naar schatting 1,5 miljoen migranten uit Oost-Europa opgevangen en daarnaast nog eens 220.000 vluchtelingen uit het vroegere Joegoslavië. Dat gebeurde in een periode dat tegelijk 6 tot 8 % van het nationaal inkomen werd overgemaakt voor de opbouw van de oostelijke deelstaten. Maar begrip betekent natuurlijk nog niet dat er geen verontrustende ontwikkelingen aan de gang zijn. Om te beginnen stellen vele Duitsers zich vragen over de tekortkomingen van de politie in het domein van de ordehandhaving. Het kan moeilijk aanvaard worden dat de politie machteloos zou staan tegenover 3 à 4.000 skinheads die toch over het hele grondgebied verspreid leven. Een gedeeltelijke verklaring is te vinden in het feit dat de politie in de oostelijke deelstaten na de eenmaking volledig gereorganiseerd werd. Vele hogere officieren werden ontslagen en veel agenten zijn gedemoraliseerd omdat zij nog steeds beschouwd worden als de vuist van het oude regime. Hoe aannemelijk en begrijpelijk deze uitleg ook mag zijn, regering en politie moeten in staat

blijven om recht en orde te verzekeren. Als de tekortkomingen op dit gebied blijven aanhouden, zal dat erg gaan lijken op tolerantie van straatgeweld. Heel wat sociologen zoeken een verklaring in de "malaise van het alle-daagse leven" waaraan heel wat burgers van de oostelijke deelstaten zouden lijden. Hoewel een meerderheid er door de eenmaking financieel op vooruitging, toch blijft er een wijdverspreid gevoel van frustratie en van behoren tot een tweederangsvolk. Het is zeker dat er heel wat moet gebeuren aan de infrastructuur en de huisvesting in de oostelijke deelstaten. Maar ook met deze verklaring blijven nog een aantal vragen onbeantwoord. Hoe verklaart men anders dat in 1991 veruit het grootste aantal racistische misdrijven in de westelijke deelstaten te noteren vielen? Volgens de Verfassungsschutz lag het zwaartepunt in Nordrhein-Westfalen (273 delicten) en Niedersachsen (112). In de oostelijke deelstaten lag het aantal misdrijven veel lager, met 78 delicten in Sachsen en 59 in Brandenburg. Wel moet gezegd worden dat, als men rekening houdt met het lagere aantal inwoners in het oosten, het aantal feiten daar verhoudingsgewijs hoger ligt.

Heel wat sociologen zoeken een verklaring in het jeugdedrag. Het is natuurlijk niet voor de eerste keer dat gemarginaliseerde jongeren het gezag op gewelddadige wijze uitdagen; verontrustend is wel dat ze daarbij steun krijgen van gefrustreerde burgers! Wel heeft dat jongerengedrag op verschillende tijdstippen heel uiteenlopende verschijningsvormen aangenomen. In de jaren zeventig en tachtig kwam het jongerengeweld vooral van links. Jongeren die nu vreemdelingen aanvallen, zouden toen waarschijnlijk terecht gekomen zijn in de krakersbeweging of bij de uiterst-linkse autonomen. Dat ze nu de rechtse toer opgaan, wijst op een diepgaande verandering in de maatschappij. Het weekblad Die Zeit schreef al in november 1991: de Duitse jongeren zijn naar rechts weggelopen en onze agogen en pedagogen zijn rade-loos of weigeren de feiten onder ogen te zien.

Het lijkt tenslotte geen twijfel dat een deel van de verantwoordelijkheid bij de regering en bij de grote volkspartijen van christen-democraten en sociaal-democraten ligt. In juli 1989 reeds verweet de controversiële CDU-politicus Kurt Biedenkopf de grote partijen dat zij hulpeloos en verward reageren op de opkomst van uiterst-rechts. De partijen wedijveren om de stemmen van het politieke midden en hebben geen antwoord op nieuwe maatschappelijke uitdagingen. Ze zijn ook niet meer aantrekkelijk voor mensen die onderaan de inkomens- en kansenpiramide leven; het zijn deze mensen die naar rechts weggelopen en de buitenlanders verantwoordelijk stellen voor hun maatschappelijke achteruitgang. In deze kritiek van Biedenkopf zijn er zonder twijfel aanknopingspunten met Vlaanderen.

De grote Duitse volkspartijen moeten zich ook op de borst kloppen omdat zij tegenover de publieke opinie niet krachtig genoeg een fatsoensdrempel verdedigden. Onder druk van het straatgeweld verklaren ze nu de één na de ander dat de -inderdaad liberale-asielparagraaf uit de Duitse grondwet moet aangepast worden. Als politici en de rechtsstaat zwichten voor de straat en het racistische geweld, dan bevinden we ons op een gevaarlijk hellend vlak.

Emiel Vervliet

Portret

Je hoorde ze in het bedrijf praten : "Die vreemde is verkozen"

In Bareel 49 stelden we twee ACV-militanten voor. Nu komen twee actieve leden van het ABVV aan het woord. Opvallend is de grote gelijkenis in ervaring tussen deze vier. Net als de ACV-mensen werken ze in de metaalsector : bij General Motors. Ze zijn ook effectief lid van de Ondernemingsraad (OR) en van het Comité voor Veiligheid, Gezondheid en Verfraaiing van de werkplaats (CVGV). Gino Cabras, eerste-generatie Italiaan, met meer scholingsbagage hier aangekomen, kende weinig problemen. Lima Hamdaoui, hier geboren en getogen - "Antwerpen is mijn thuis" - moet zowel in haar familie als daarbuiten knokken om een plaatsje in deze samenleving te veroveren.

Lima : In 1964, twee jaar voor mijn geboorte, kwam mijn vader vanuit Marokko naar hier met de 4 oudsten. Daarna zijn er hier nog vier kinderen geboren. Als kind ben ik tussen twee culturen opgegroeid : de cultuur thuis, en de westerse cultuur op school. Er was dus altijd die overgang : thuis moet ik zo zijn en op school zo. Ik heb gekozen voor de westerse cultuur. Dat heeft natuurlijk de nodige wijzigingen thuis meegebracht. Het is zeker niet makkelijk. Het is knokken als je geïntegreerd wilt geraken. Vooral omdat de druk van de familie, zeker in de Marokkaanse gemeenschap, daar nog eens bovenop komt. Wat voor mij van doorslaggevend belang was, is het feit dat we met zes zussen en twee broers waren. Was de situatie omgekeerd, dan twijfel ik er sterk aan dat ik geraakt zou zijn tot waar ik nu sta.

Ik heb gewoon de lagere school gedaan en dan ben ik overgestapt naar het middelbaar. Daar had ik wel problemen. Toen ik mijn ouders om raad vroeg, kozen ze voor de beroepen die het meest voor de hand liggen, verpleging en naad. Ik zag dat zo niet zitten, ik vond dat ik meer kon. Ik besloot de handelsafdeling te volgen, maar in 1980 wou mijn moeder met de vier jongsten naar Marokko terugkeren omdat ze heimwee had. Ik was de vijfde en zou dus mee terug moeten. Nadat ik mijn vader overtuigd had, ben ik een jaar hier kunnen blijven bij de twee anderen - de oudste twee waren intussen getrouwd -. Maar onder druk van familie heeft mijn vader mij met een smoesje naar ginds gekregen. Elf maanden heb ik daar vastgezeten. Ik kon helemaal niet weg : vader had alle paperassen.

Ons mama kon het niet meer aanzien en heeft mij terug gestuurd. Maar eens terug, had ik de moed niet meer om voort te studeren, ik was te trots, ik was een jaar kwijt. En dan ben ik beginnen te werken. Eerst wat losse jobs, daarna een bloemenzaak. Daarvoor heb ik zelfs een opleiding gevolgd in Nederland. De winkel ging echter over kop. Alleen wat losse jobs bleven over.

Van mijn vriend hoorde ik van de vacante jobs bij GM. Ik heb dan gesolliciteerd, ik had geen flauw benul van wat bandwerk inhield. Wel dacht ik dit aan te kunnen, omdat ik toen al 12 tot 15 uur per dag werkte. Maar dat is toch helemaal anders, 10 uur aan de band of 15 uur je eigen baas zijn en je eigen werk plannen. Na een half jaar werd ik opgemerkt door de militanten van het ABVV die mij aanraadden te militeren. Ik had helemaal geen besef van wat dat allemaal inhield. Ondertussen heb ik daarin best mijn weg gevonden, alhoewel het in het begin niet makkelijk was. Je krijgt automatisch positieve en wat minder positieve reacties en dan is het noodzakelijk niet je kopje te laten hangen.

Bareel : En Gino, jouw verhaal ?

Gino : Ik ben in 1972 naar België gekomen.

Bareel : Je bent dus een eerste-generatieman.

Gino : Ja, de reden waarom ik naar België ben gekomen, is simpel. Ik heb mijn (Belgische) vrouw in Sardinië leren kennen en werd uitgenodigd voor

de vakantie hier. Die vakantie is permanent geworden. Ik kon onmiddellijk aan de slag bij G.M., dankzij kennissen en dankzij mijn kennis van het Engels. Toen was het niet zo dramatisch als je geen Nederlands kende, omdat in het bedrijf nog vrij veel Engels gesproken werd. Toch was het niet gemakkelijk : iedereen sprak Nederlands of een dialect - Sint-Niklaas, Turnhout, Antwerpen, ... -, serieus Chinees dus. Vanaf het begin militeerde ik in de vakbond. Ik ben altijd sociaal ingesteld geweest en was ook in Italië actief in het verenigingsleven.

Wat mij in die eerste drie jaren het meest getroffen heeft, was hoe de "kolonie" Turken en Noordafrikanen onthaald werd bij General Motors. Er waren toen acties van Belgen in de aard van "de zwarten komen binnen". Ik ben daarop toen dieper ingegaan, ik heb getracht de sociale situatie van collega's die wat aan de kant gezet waren, te behartigen. Ik kwam tot de vaststelling dat ik zelfs als niet-gekozen delegatie een grandioze steun betekende voor die mensen. Zo ben ik begonnen. Op de verkiezingslijsten sta ik al 3 à 4 verkiezingen. Ik ben al 10 jaar effectief lid van het CVGV. Ik zet me vooral in voor de morele problemen van de mensen in het bedrijf, specifiek voor de integratieproblemen. Buiten het werk ben ik ook actief, ik maak deel uit van de COEMIT (in Antwerpen) voor Vlaanderen (behalve Limburg). Daar behandelen we gelijksoortige sociale problemen, wat me helpt mijn opdracht binnen de delegatie beter in te vullen.

Zelf heb ik alleen gedurende mijn eerste drie maanden in België problemen gehad. Niet met contacten met mensen, want iedereen was heel vriendelijk en behulpzaam, maar wel met de taal.

Bareel : Veel steun van je vrouw gehad, bijvoorbeeld voor je taal ?

Gino : Ja natuurlijk, maar mijn vrouw liet me doen. Perfect spreken of niet, ik was overal bij. Ik ben nooit slecht behandeld, maar het doet mij wel pijn als ik iemand anders slecht behandeld zie worden. Dat is de reden waarom ik, als er iets gebeurt in het bedrijf, onmiddellijk optreed.

Bij ons in het bedrijf is afgesproken tussen de werknemersafgevaardigden en de bedrijfsleiding dat iemand die aan discriminatie doet, onmiddellijk afgedankt wordt. Dat is aan het personeel meegedeeld via pamfletten die de bedrijfsleiding in het bedrijf verspreid heeft. Na 24 november zijn er toch enkele pogingen geweest om wat Vlaams Blok-propaganda te verspreiden. De daders zijn opgeroepen en kregen een verwittiging : geen tweede keer meer of buiten. Er is toch iemand geweest die bleef doordoen en die is effectief afgedankt.

Bareel : Het bedrijf zei dus, in samenspraak met de werknemersafvaardiging : "In het bedrijf geen politiek en

wie zich daar niet aan houdt gaat eruit" ? Moet ik dat zo begrijpen ?

Lima : Ja, dat is zelfs opgenomen in het arbeidsreglement.

Bareel : Na 24 november ?

Gino : Nee, dat stond er al eerder in. Maar na 24 november heeft de directie het nog eens heel duidelijk gesteld naar het personeel toe. Omdat men een reactie verwachtte.

Bareel : Hoeveel migranten werken er in het bedrijf ?

Lima : Er werken ongeveer 700 migranten op een totaal van 9.000 werknemers, bedienden inbegrepen. In de bediendengroep vind je er geen, behalve natuurlijk de tijdelijke contracten voor buitenlandse kaderleden.

Bareel : Zijn er bij aanwerving problemen met, bijvoorbeeld, kwalificatie-eisen, uitsluiting van bepaalde nationaliteiten, ... ?

Gino : Alleen kwalificatie telt. Maar daarnaast controleert men of je Nederlands spreekt.

Bareel : Dat was in jouw geval niet waar ?

Gino : In 1974, toen de grootste groep begon op GM, werd deze vraag niet gesteld. Het is pas na de invoering van de kwaliteitskringen, zes jaar geleden, dat men dat eist.

Lima : Nu moet je meer communiceren. Hoewel, dat is relatief. Je bent zo druk bezig dat sommigen geen vier woorden op een dag tegen elkaar zeggen. Vlot spreken zoals ik is niet zo nodig.

Gino : Het ligt wel anders. De werking is anders. Je werkt per sectie van 10 man in een rotatiedienst. Je moet in zo'n team in staat zijn opdrachten te lezen en klachten en fouten schriftelijk te melden aan de "foreman". Communicatie bij de controle gebeurt schriftelijk.

Lima : Bij de aanwerving wordt wel schriftelijke kennisgeëist. En als je dan niets op papier kunt zetten, dan mag je nog zo handig zijn, je komt er niet in.

Bareel : Kwalificatievereisten zijn dus van die aard dat mensen vooraf moeten afvallen. Maar eenmaal in het bedrijf is iedereen gelijk, klopt dat ?

Gino : Ja.

Bareel : Ook voor promotiekansen ?

Lima : Dat kan wel, maar dat ligt wel moeilijk.

Bareel : In theorie kan je dus in ploegbaas (van een groep van 40 werknemers) worden ?

Gino : Nee, de eisen zijn nu hoog. Je moet daarvoor een A1-diploma bezitten. Je kan je vragen stellen over de noodzaak daarvan.

Bareel : Jullie werken in kwaliteitskringen. Zijn er migranten verantwoordelijk voor zo'n kring of team (van 10 werknemers) ?

Lima : De mensen kiezen hun teamverantwoordelijke zelf, niet de directie. En als er dan door de groep een Turk of een Marokkaan gekozen wordt, dan is dat zo. Dat heeft in het begin wel voor wat wrijvingen gezorgd, maar dat is voorbij.

Gino : Dat is het systeem. Ik wil wel onderstrepen dat het de ouderen zijn die het daarmee moeilijk hebben. Zij praten niet met de migranten. De jongeren komen goed overeen. Voor de ouderen zijn migranten migranten, makakken zijn makakken.

Bareel : Is dat zo ?

Gino : Ja, ik word daarmee dagelijks geconfronteerd.

Bareel : Dat is eigenaardig. Onderzoek naar het kiesgedrag wijst uit dat in verhouding meer jongeren op Vlaams Blok gestemd hebben.

Gino : In het bedrijf kunnen wij alleen maar vaststellen dat de jongeren over het algemeen goed overeenkomen, die praten tegen elkaar.

Lima : Ik kan mij de geruchten goed herinneren, toen ik net verkozen was : die vreemde is verkozen. En dan is het toch even "oei". Je zal je toch moeten waarmaken wil je iets bereiken. Daar moet je door. Je moet de mensen aanspreken, vertellen hoe je verkozen bent, wat de bedoeling ervan is en wat je er zelf echt mee wilt bereiken. Het zijn juist die mensen waarvan je denkt dat ze zich van je wegdraaien waarmee je moet gaan praten.

Bareel : Dat vergt toch lef.

Lima : Ja, dat vergt wel wat moeite, je moet die drempelvrees overwinnen. Je moet naar hen toe. Ik was er me van bewust dat hoe meer ze me zagen, hoe meer ze vertrouwd met me zouden raken.

Als effectief verkozen voor de ondernemingsraad kom ik wel in heel het bedrijf en kan dat vertrouwen ook groeien.

Bareel : Hoe is de verhouding ACV/ABVV/ACLVB ?

Gino : De verhouding is fifty-fifty, zowel in OR als in CVGV. Alleen bij de jongeren is er 1 ABVV meer dan ACV.

Bareel : Zijn er in de ACV-delegatie ook migranten ?

Gino : Nee, er stonden wel Turken op de lijst, maar die zijn niet verkozen.

Bareel : Integratie is geen leeg begrip in het bedrijf, integratie op de werkvloer kan ?

Lima : Er zijn wel mensen die bij hun traditie zweren. En daarmee wordt uiteraard rekening gehouden. Vanuit de directie wordt daaraan aandacht besteed, zeker gedurende de Ramadan. Er wordt gezorgd dat de mensen op de voorgeschreven tijden kunnen gaan eten, dat er dan aflosbeurten zijn. Dan hoor je wel eens gemopper, "die mensen zijn niet aangepast", Zeker als er iemand op een matje zijn gebed doet. En dan is het aan ons, als delegatie, om de persoon die klaagt duidelijk te maken dat dit tradities zijn, dat ze begrip en respect moeten hebben voor mensen die voor hun geloof uitkomen. En dat zulke mensen zich desondanks proberen aan te passen : ze doen hun werk en leggen niemand iets in de weg. Het zijn typische reacties, "zie die clown daar nu !".

Gino : Wij hebben twee probleemmomenten per jaar, de Ramadan en het begin van het verlof. Bij ons kunnen de niet-EG-ers na drie jaar een week extra onbetaald verlof krijgen en langer in het thuisland blijven. Dat zet kwaad bloed. Een Belg die drie weken naar Canada wil gaan en 2 dagen extra

nodig heeft voor vlotte verbindingen, krijgt ze niet. Dat is niet eenvoudig. Het is dan heel moeilijk om uit te leggen dat dit het gevolg is van akkoorden tussen België en de landen van herkomst.

Bareel : Ben je, naast je syndicaal werk, in het verenigingsleven ?

Lima : Ja en nee, ik zit in het bestuur van de Centrale Metaal. Alles komt nu wel op je af. Wil je serieus bezig zijn met al wat op het werk op je afkomt, dan kruipt daar zoveel energie in, zowel binnen als buiten het bedrijf : vergaderingen hier, bestuursvergaderingen van de centrale, Ik heb daarbuiten ook nog mijn hobby, bloemsierkunst. En dan moet je je tijd wel verdelen. Toch denk ik soms dat ik wat meer tijd aan het migrantenwerk moet besteden, om wat meer informatie aan onze mensen te kunnen verstrekken.

Gino : Ik ben hiermee al langer mee bezig, zoals al gezegd. COEMIT is voor mij erg belangrijk. In de COEMIT behandelen wij gelijksoortige problemen. Bijvoorbeeld : hoe handelen bij ziekte, wat met de mutualiteit, bij een arbeidsongeval ? Ik ken mensen die al meer dan 20 jaar in Antwerpen wonen en die niet weten wat doen bij een hospitalisatie. De band tussen vakbondswerk en het verenigingsleven van de migranten is heel belangrijk.

Bareel : En omgekeerd, vanuit het Italiaans verenigingsleven naar de Belgen toe ?

Gino : Op GM werken niet veel Italianen, slechts 37. Zij werken hier al jaren. Wat het werk betreft stelt dat geen problemen. In GM bestaan veel culturele vzw's die ons gevraagd hebben samen iets te organiseren. Wij hebben zo al samen concerten georganiseerd. Let wel, ik spreek van Belgen die interesse hebben voor de Italiaanse cultuur.

Ook op sportief vlak gebeurt heel wat. Italianen en Marokkanen organiseerden samen een tornooi waaraan ook Belgische ploegen deelnamen. Er loopt dus een rode draad door mijn activiteiten binnen en buiten het bedrijf.

Franco De Gregorio

Historiek

Verdwenen Belgen

In de loop van de twintigste eeuw hebben duizenden vreemdelingen zich in België gevestigd. Slechts een klein deel van hen zijn nu nog terug te vinden in de vreemdelingenstatistieken.

In de tussenoorlogse periode zijn ongeveer 19.000 personen Belg geworden. Bijna 20% van hen had oorspronkelijk de Russische nationaliteit. Tussen 1947 en 1986 zijn ongeveer 263.000 vreemdelingen Belg geworden, waarvan 18% Polen en 12,5% Italianen. Maar zij vormen slechts een klein deel van de duizenden migranten die zich in België vestigden.

Veel talrijker zijn de 'Belgische' migranten die zich terug verspreidden over de gehele wereld. In Katowice, Eskisehir, Reggio di Calabria, Jeruzalem, Rabat en New-York verblijven honderden ex-'Belgische' migranten.

De belangrijkste groep zijn waarschijnlijk zij die teruggekeerd zijn naar hun geboorteland. Velen kwamen immers alleen naar België om via hard werken het nodige kapitaal te verzamelen om naderhand in het moederland een beter bestaan op te bouwen.

Migrant worden gekenmerkt door een hoge mobiliteit. In de Limburgse gemeente Genk verbleven in 1924 2.400 vreemdelingen, een jaar later wonen hiervan nog slechts 207 in Genk. Een andere mijn, een ander bekken, of zelfs de grens over naar het Nederlandse mijnbekken of naar Pas du Calais, was geen punt wanneer het gerucht ging dat het loon en de arbeids- of woonvoorwaarden elders voordeliger waren. Het was toch allemaal "den vreemde".

Uiteindelijk is de finaliteit van hun emigratie de terugkeer naar het vaderland. In 1937, een jaar van hoogconjunctuur, en dus van het aantrekken van vreemde arbeiders voor de Belgische mijnen, werden arbeiders gerecruteerd in Polen, Tsjechoslowakije, Hongarije en Joegoslavië, samen 8.498 man. Tegen het einde van 1938 heeft meer dan een derde, 3.300 personen, België weer verlaten. Ook de massale Italiaanse immigratie na de Tweede Wereldoorlog kent hetzelfde verloop.

Sommigen kan, zelfs na een lang verblijf, België niet blijvend bekoren. Zo keerden kort na de Tweede Wereldoorlog een paar duizend Poolse migranten terug naar Polen. Velen onder hen waren al in de eerste helft van de jaren twintig naar België getrokken. Hun kinderen waren hier opgegroeid en spraken Frans (liever Waals) en Nederlands. Deze kinderen keerden "terug" naar een vaderland dat ze nauwelijks kenden. Zelfs hun ouders hadden soms dat land nog nooit gezien. Sinds 1870 kende het Duitse Ruhrbekken immers een massale immigratie van Polen. Veel van deze Polen zijn in de jaren 20, toen werkloosheid hevig toesloeg in deze regio, verder getrokken naar Frankrijk of België. Terug naar Polen was toen niet mogelijk, er was immers geen stuiver te verdienen.

Terug integreren in het oude vaderland is niet gemakkelijk voor de teruggekeerden. Sommigen besloten daarom nog eens "terug" te keren, nu naar België. Onder de 75.000 Italiaanse migranten die in de tweede helft van de jaren '40 gerecruteerd werden voor de Belgische mijnen, waren er heel wat die deze reis voor tweede maal ondernamen. Vertrokken zij of keerden zij terug? Deze dubbelzinnigheid van de terugkeer is voor de Centraal- en Oosteuropese migranten beslecht door een politieke beslissing. Het IJzeren Gordijn heeft in de tweede helft van de jaren '40 hun keuze definitief gemaakt. Toen de Koude Oorlog luwde was het te laat om op die beslissing terug te komen. Zo kregen in 1974 2.911 Polen hun pensioen uitbetaald in de Poolse volksrepubliek; 13 jaar later, in 1987, waren het er nog steeds maar 2.967. Het zijn bijna uitsluitend overlevenden van de massale Poolse immigratie uit de tussenoorlogse periode.

De Italianen konden blijven leven met de dubbelzinnigheid van hun migrantenbestaan. De grenzen bleven open. Vele Italianen besloten na verloop van

tijd "terug" te gaan. In 1974 kregen slechts 4.432 Italianen hun pensioen uitbetaald in Italië, in 1987 waren dat er al 29.221. Niet alleen het genieten van een rustige oude dag in het vaderland maakt dat deze Belgische migranten er niet meer zijn. Ook veel van hun kinderen besloten in de zeventiger jaren te profiteren van de mogelijkheden die het land van hun ouders hen bood. De Italiaanse economie zat toen in de lift. Voor de tweede generatie Belgische migranten waren er kansen in het oude vaderland.

Er is niet alleen het fenomeen van de terugkeer, en wordt ook verder getrokken. De Oekraïense en Russische vluchtelingen die in 1947 massaal aange trokken waren voor de Belgische mijnen, zochten op het einde van de jaren '40 naar een ander, hopelijk gastvrijer gastland. Canada, de Verenigde Staten en Australië hebben een paar duizend van deze ontheemde personen opgenomen.

Dat slechts een gering aandeel van de immigratie van de laatste eeuw nog in België verblijft, is niet alleen te verklaren door hun hoge mobiliteit. De tragiek van het migrant zijn is immers niet enkel het elders zijn, het niet thuis zijn, maar ook het in een inferieure positie gedwongen worden. Dit vertaalt zich ondermeer in een tewerkstelling van migranten in ongezonde en gevaarlijke economische sectoren.

Tenslotte heeft ook de xenofobie zijn tol geëist. In W.O.II werden op een totale Joodse populatie van 50.000 personen er 34.801 gedeporteerd. Ten minste 29.000 van hen overleden in de Duitse concentratiekampen. Bij de Belgische Joden overleefden 23% de oorlog niet, bij de Joodse migranten en vluchtelingen was dit meer dan het dubbele.

Frank Caestecker

Documentatie

Beleidsnota Migrantenbeleid

Demeester-De Meyer, W., Brussel, Ministerie van Financiën en Begroting, Gezondheidsinstellingen, Welzijn en Gezin, mei 1992, 9 p. Te bestellen bij het bovengenoemde Ministerie, Kunstlaan 46 (6e verd.), 1040 Brussel, tel 02/238.14.11.

Op woensdag 21 mei 1992 werd de Beleidsnota Migrantenbeleid van Mevr. Wivina Demeester-De Meyer goedgekeurd door de Vlaamse Executieve. De uitgangspunten en basisopties inzake migrantenbeleid, neergeschreven in de beleidsnota van 11 april 1989, worden in deze beleidsbrief verder geoperationaliseerd. Gesteld wordt dat er zal gestreefd worden naar het voeren van een 'effectief' migrantenbeleid: een continu, preventief, wetenschappelijk ondersteund en gecoördineerd beleid. In deze beleidsnota worden hiertoe de uitgangspunten geformuleerd.

Bij nader inzien. Mensen uit andere culturen onder ons

De Sterck, M., Leuven, Davidsfonds / Infodok, 1992, 191 p. ISBN 90-6565-552-2.

Dit boek is geschreven voor jongeren en wil achtergrondinformatie geven over de andere culturen bij ons. Het bevat interviews met jonge mensen uit andere cultuurgroepen dan de onze, met tussendoor stukjes informatie over de belangrijkste emigratielanden, migratiecijfers, verschillen en gelijkenissen in cultuur en religie, onderwijs, enz.

De rol van de islam als identiteitsbepalende factor bij de integratie van migranten in België

Tusschans, W., Antwerpen, Antwerps Centrum voor Migrantstudies, 1992, 8 p. Te bestellen bij Lokaal Integratiecentrum Temse, Overstraat 15, 9140 Temse, Tel. 03/771.34.68

Bij het einde van de cursus Migrantstudies, die plaats had in het Antwerps Centrum voor Migrantstudies aan de UFSIA te Antwerpen, werd op 10 juni een artikel gepresenteerd over 'de rol van de islam als identiteitsbepalende factor bij de integratie van migranten in België'. De schrijver van dit artikel, Jan Tusschans, studeerde van 1984 tot 1990 godsdienstwetenschappen, toegepaste theologie en filosofie en is momenteel als stafmedewerker verbonden aan het Lokaal Integratiecentrum te Temse.

Preventie kleine criminaliteit. Met het verslag van een onderzoek in de Brusselse vijfhoek

Opbouwwerk Brussel, 1992, jg. 8, nr. 38, 39 p. (themanummer). Te bestellen door storting van 150 frank op rekeningnummer 011-2504846-75 van RISO-Brussel, met vermelding "criminaliteitspreventie". Inlichtingen: RISO-Brussel, Antwerpse steenweg 295, 1210 Brussel (tel. 02/215.14.24)

Het juninummer van Opbouwwerk Brussel handelt over de preventie van kleine criminaliteit. In feite brengt het de synthese van een uitgebreid onderzoeksrapport dat begin dit jaar werd gepubliceerd door de School voor Criminologische Wetenschappen van de VUB, in samenwerking met RISO Brussel.

Naast een verheldering van het begrip kleine criminaliteit komen achtereenvolgens aan bod: een vergelijkende analyse van het preventiebeleid in Nederland, Frankrijk en België; de beschrijving van twee gevallenstudies: één over de relatie tussen kleine criminaliteit en de bebouwde omgeving, aan de hand van onderzoek in zes wooncomplexen van de Brusselse Haard en één over het preventiebeleid in het winkelcentrum City2. Het geheel wordt afgerond met aanbevelingen voor het beleid.

Schengen en de Praktijk

D'Haenens, J., De Ruyver, B. (eds), Gent, Mys en Breesch, 1992, 115 p., ISBN 90-5462-012-9.

De grote EG-regio, vanaf 1993 zonder belemmeringen voor het verkeer van personen en goederen, zal ook geen belemmeringen kennen voor de ontwikkeling van de internationale criminaliteit. De EG-lidstaten staan voor de uitdaging hierop een antwoord te formuleren. Het Schengen-akkoord van '85 en het Aanvullend Schengen-akkoord van '90 besteden ruim aandacht aan de middelen die voor een doelmatige bestrijding van de criminaliteit onontbeerlijk zijn. Deze verdragen schepden een verdragsrechtelijk kader voor de verdere ontwikkeling van justitiële rechtshulp. Zij leggen ook de grondslagen voor een nieuwe vorm van internationale samenwerking, de politionele rechtshulp. Het colloquium 'Schengen en de Praktijk' dat in januari '92 in Gent werd georganiseerd, bracht het theoretisch gericht onderzoek en de praktijkgerichte politieopleiding en -ervaring in confrontatie. Dit boek is de samenbundeling van de uitgebrachte referaten.

Gezichten van hedendaags racisme

Deslé, E., Martens, A., (eds), Brussel, VUBPRESS, 1992, 263 p. ISBN 90-5487-001-X.

Te bestellen door storting van 895 fr. + 50 fr. verzendingskosten op rek.nr. 001-1870900-40 van VUBPRESS-Brussel met vermelding 'Hedendaags Racisme'.

Het groeiende racisme is een thema dat de laatste jaren in de media, in uitspraken van politici, in onderzoeksopdrachten en in projecten steeds meer aandacht krijgt. Het racisme is meer en meer een 'beeld met vele gezichten', waarvan de oorzaken gezocht worden in reële samenlevingsproblemen, in de angst voor het onbekende, in het niet vertrouwd zijn met andere culturen, in het gebrek aan vertrouwen in het politieke systeem, in het verval van oude stadswijken,

De NFWO-contactgroep 'Wetenschappelijk Onderzoek inzake Buitenlandse Minderheden in Vlaanderen-België' organiseerde op 13 december 1991 een colloquium over deze thematiek.

Door de zeer uiteenlopende bijdragen van de sprekers, gebundeld in dit boek, wordt een gevarieerde kijk geboden op het (Vlaamse) racisme.

Als ergernis overtuiging wordt. Een bijdrage over opbouwwerk en racisme

Samenlevingsopbouw-cahier, 1992, jg. 16 nr. 1, Vlaams Instituut ter Bevordering en Ondersteuning van de Samenlevingsopbouw, 1992, 74 p.

Te bestellen bij: VIBOSO, Handelskaai 18 bus 3, 1000 Brussel, tel. 02/217.55.95

Na de verkiezingszondag 24 november 1991 vroegen vele opbouwwerkers zich af of ook het opbouwwerk gefaald had.

In het onlangs verschenen Samenlevingsopbouw-cahier wordt de samenlevingsproblematiek van Belgen en Migrant onderzocht tegen de achtergrond van de verkiezingen '91. Bevoorrechte getuigen, deskundigen en beleidsverantwoordelijken spreken zicht uit over de uitdagingen waarvoor onze samenleving en het opbouwwerk zich geplaatst zien. Het cahier besluit met de ervaringen van een specifiek samenlevingsproject: Borgerhout Beter Bekeken.

Aangekondigd

Migranten en militie

Sinds de kranten het einde van de Belgische dienstplicht blokletterden, zijn er waarschijnlijk verschillende mannelijke migranten die alsnog Belg willen worden. Aangezien de militiewetten nog niet afgeschaft zijn, moeten zij, eenmaal Belg geworden, toch nog voldoen aan de formele vereisten van deze wetten. Bovendien wordt lichte '93 nog volledig opgeroepen. Het dossier Migranten en militie werd geschreven vóór de spectaculaire vernieuwingen rond dienstplicht, maar blijft zeker tot einde 1993 een bruikbaar document.

Gratis verkrijgbaar op het VCIM

Huur je niet blauw

is bedoeld voor nieuwe huurders, federatie die wegwijs wil geraken in de wereld van huren en verhuren vindt in deze brochure degelijke informatie over huurwetgeving en andere praktische zaken.

De brochure kost 30 fr. + verzendkosten (vanaf 25 ex. 20 fr.) en is te verkrijgen in alle Vlaamse jongerenadviescentra en bij FJAC, Diksmuidelaan 50, 2600 Berchem. Tel. 03/366.15.20 en fax 03/366.11.58.

Studiedag Wijkontwikkeling in Brussel

De Brusselse binnenstad: kantoorprojecten, buurtverloedering, Het Brussels gewest, bekommerd om zijn imago, wil deze wijken revitaliseren. Hoe doe je dit op een manier dat ook de bewoners er beter van worden?

RISO Brussel wil de ervaringen met dit thema aan onderzoek en evaluatie onderwerpen. Daartoe organiseren zij een studiedag waarop mogelijkheden en grenzen van sociale wijkontwikkeling in Brussel worden afgetast.

De studiedag gaat door op woensdag 21 oktober 1992 in de Auditoria Brandweerkerne, Heliavenlaan 11, 1210 Brussel.

Int. : RISO-Brussel, Antwerpsesteenweg 295, 1210 Brussel, 02/215.14.24

Project Niet-Westerse Culturen Najaar 1992

De Culturele Centra Provincie Antwerpen willen via dit project in deze tijden van groeiende onverdraagzaamheid en verstarring ontmoetingen mogelijk maken binnen hun gewone programmering en zo daadwerkelijk aan verdraagzaamheid en integratie werken.

Inlichtingen: Driekoningenstraat 126, 2600 Berchem, tel. 03/239.59.06 en fax 03/218.59.25.

Anne, als ik jou zie...

De wereld van Anne Frank 1929 - 1945

Doorheen de jaren is Anne Frank het symbool geworden van het lot van miljoenen Joden tijdens de tweede wereldoorlog, maar ook van alle mensen die nu nog vervolgd worden op grond van hun afkomst, huidskleur of levensovertuiging.

Naast de tentoonstellingsronde in Vlaanderen, is er een ruime keuze materiaal beschikbaar: de tentoonstellingscatalogus, een introductievideo, educatieve pakketten, videomateriaal, pins en posters, ...

De tentoonstellingsronde in Vlaanderen is een initiatief van CSC-Vormingswerk. Inlichtingen: 'De wereld van Anne Frank 1929 - 1945', Postbus 877 1000 Brussel 1. Tel. 02/502.64.01 en fax 02/512.17.02.

Het jeugdwerk in intercultureel perspectief

In opvolging van vroegere adviezen van de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap en in het licht van het project van de Vlaamse Executieve "Jeugd, democratie en verdraagzaamheid - Een dialoog voor de toekomst", vond de Jeugdraad een aantal partners bereid om een tweedaags initiatief te organiseren. Samen met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap-Bestuur Jeugdwerk, het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid, de Koning Boudewijnstichting, het VCIM en de provincie Brabant organiseert zij een beleidsdag op 23 oktober en een vormingsdag op 24 oktober 1992.

Inlichtingen en inschrijvingen: Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, Markiesstraat 1, 7e verd., 1000 Brussel. Tel. 02/507.41.59 en 02/507.41.76.

Youth against racism in Europe

- Internationale betoging op 24 oktober 1992 om 14.00 uur aan het station Brussel-Zuid;

- Smash Racism! concert met Gorki, Rhyme Cut Core, Noordkaap, Tröckener Kecks, en The Paranoiacs op 24 oktober om 18.00 uur in Vorst-Nationaal.